

WŁOCHY NA PIECHOTĘ

Urząd Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy
al. Krakowska 257
02-133 Warszawa
www.ud-wlochy.waw.pl

Dzielnica Włochy

Szanowni Państwo,

Oddajemy do Państwa rąk przewodnik po dzielnicy Włochy. Zawiera on zestawienia miejsc wartych odwiedzenia oraz rozmaitych ciekawostek, których na co dzień nie zauważamy, o których być może nie wiemy, a są godne uwagi. To tutaj, w naszej dzielnicy, entuzjaści starej architektury mają okazję poczuć kameralny klimat przedwojennego miasta-ogrodu na osiedlach Starych i Nowych Włoch. Miłośnicy kin studyjnych mogą obejrzeć m.in. filmy w „starym kinie” w Artystycznym Domu Animacji.

Dzielnica nieustannie się rozwija. Wiele międzynarodowych firm ma tu swoje siedziby, a dzięki Lotnisku im. Fryderyka Chopina Włochy są oknem na świat stolicy i całego Mazowsza. Zależy nam, aby wyjątkowy klimat dzielnicy przetrwał, dlatego dbamy o tradycje, troszczymy się o zachowane zabytki i liczne miejsca pamięci.

Mamy oczywiście świadomość tego, że nie sposób opisać wszystkich miejsc wartych odwiedzenia we Włochach.

Dlatego zachęcamy do samodzielnych spacerów po dzielnicy i odkrywania jej różnorodności.

A warto, gdyż Włochy to dzielnica, która stara się łączyć przedwojenne tradycje z nowoczesnością.

Michał Wąsowicz
Burmistrz Dzielnicy Włochy
m.st. Warszawy

Dzielnica Włochy

Dzielnica Włochy należy do lewobrzeżnej Warszawy. Choć miano dzielnicy zyskała od niedawna, (2002 r.), a tylko kilka lat wcześniej została gminą (od 1994 r.), jej historia sięga czasów bardzo, bardzo odległych.

Jak pisze w dr R. Gawkowski „wystarczy puścić się uliczkami Starych czy Nowych Włoch albo pospacerować zakątkami okęckimi, aby przekonać się, że ta miejscowość ma swoistą atmosferę, trudną do podrobienia. Ten klimat dostrzegli także m.in. literaci Marek Nowakowski i Wojciech Albiński, związany i z tym fragmentem Warszawy” (*Moja Dzielnica Włochy. Historia Włoch i Okęcia*, 2010 r.)

Dziś dzielnica Włochy zajmuje 28,63 km kw. i liczy sobie ponad 39 tysięcy mieszkańców. W skład jej terytorium weszły następujące osiedla: Stare i Nowe Włochy, Okęcie, Opacz Wielka, Paluch, Raków, Salomea oraz Załuski.

Dzielnica zyskuje obecnie coraz większą popularność wśród nowych mieszkańców stolicy. Od kilku już lat stała się miejscem nowych inwestycji mieszkaniowych, choć nie tylko. Na terenie Włoch swoje siedziby ma wiele renomowanych firm i koncernów, które cenią sobie stosunkowo dobry dostęp do centrum Warszawy, jak i bliskość Portu Lotniczego im. F. Chopina.

Duże znaczenie dla rozwoju dzielnicy mają przebiegające przez jej obszar dwie trasy wylotowe z Warszawy. Pierwszą z nich są Aleje Jerozolimskie prowadzące na zachód naszego kraju, drugą natomiast – aleja Krakowska prowadząca - jak sama nazwa wskazuje – w kierunku Krakowa i na południe Polski. Warto też pamiętać, o budowanej obwodnicy Nowolazurowej, a także Południowej Obwodnicy Warszawy. Te inwestycje mają ułatwić przemieszczanie się po terenie Włoch, zwłaszcza osobom spoza stolicy.

Bardzo dobrze rozwinięta jest komunikacja miejska. Od 1923 r. Okęcie łączyły z Warszawą linia tramwajowa. Obecnie mieszkańcy korzystają także z usług SKM (Szybkiej Kolei Miejskiej) i popularnej WKD (Warszawskiej Kolei Dojazdowej); niedługo powstanie nowa linia kolejowa, która połączy lotnisko ze Śródmieściem.

Mocnym punktem dzielnicy jest jej swoisty krajobraz i rozproszona, ale obecna w wielu miejscach zieleń. Znaleźć tu można rozległe parki, by wspomnieć tylko o stawach Cietrzewia z pięknym starodrzewem czy Parku Kombatantów ze stawami Kozioróżca, jak również zadrzewione aleje, wpisane do rejestru jako pomniki przyrody: kasztanowce i lipy.

Stare i Nowe Włochy

 Pierwsze zapiski dotyczące miejscowości o nazwie „Włochy” pochodzą z ksiąg sądowych z 1497 roku. W nich znajdziemy wspomnienie o jakimś Janie Włochu, swoistym protoplaście wsi, gdyż to prawdopodobnie od jego nazwiska (przydomek) wzięły nazwę okoliczne grunty. Sama nazwa „Włochy” pojawiła się w dokumentach z XVI w. - odnosiła się do małej wioski liczącej pół łana (ok. 8 ha). Należała ona do rodziny Nadarzyńskich, później Rakowskich. W połowie XVII w. grunty te przeszły na własność Andrzeja Leszczyńskiego, prymasa i kanclerza wielkiego koronnego, który wybudował tu letnią rezydencję. W początkach XVIII w. Włochy weszły w skład dóbr Lubomirskich, a następnie stały się własnością Konstancji z Platerów Hülzenowej, wojewodziny mińskiej.

W 1795 r., drogą sukcesji, Włochy dostały się hrabiemu Mostowskiemu, ministrowi spraw wewnętrznych Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, który stworzył tu piękną rezydencję wiejską z obszernym pałacem i rozległym parkiem rozplanowanym przez A. Szuberta. W tym kształcie park przetrwał do roku 1842, gdy został gruntownie przeprojektowany – za sprawą angielskiego ogrodnika F. Jamesa zyskał nowe oblicze i stał się parkiem angielskim. Park ten zachował się do dnia dzisiejszego.

W 1842 r. we Włochach powstała pierwsza cegielnia wykorzystująca bogate pokłady gliny istniejące w pobliżu wsi. W 1844 r. cegielnia oraz cała osada została zakupiona przez Koelichena. Produkcję przenoszono z miejsca na miejsce, w miarę wyczerpywania się surowca. Surowiec ten był jednym z największych dóbr tutejszych mieszkańców i dawał szansę na przeżycie wielu rodzinom. Intensywna eksploatacja sprawiła jednak, że obecnie po cegielniach we Włochach pozostały tylko wspomnienia. Jedynym namacalnym dowodem na ich istnienie są stawy przy ul. Cietrzewia i ul. Koziorożca.

W połowie XIX w. na rozwój Włoch najbardziej wpłynęły sąsiedztwo wielkowiejskiej Warszawy oraz budowa kolei warszawsko-wiedeńskiej. Ale właściwy rozwój miejscowości nastąpił dopiero po parcelacji majątku Koelichenów w 1928 r. Powstało wówczas osiedle włączone do przedwojennej koncepcji miasta-ogrodu, z własną dzielnicą przemysłową, zabudowane według jednolitego planu regulacyjnego, projektu architekta Franciszka Krzywdy-Polkowskiego i mierniczego Henryka Kotyńskiego.

W 1934 r. powstała linia kolejowa EKD Warszawa Pruszków; w 1936 r. elektryczna kolejka zaczęła kursować poprowadzoną linią przez Włochy.

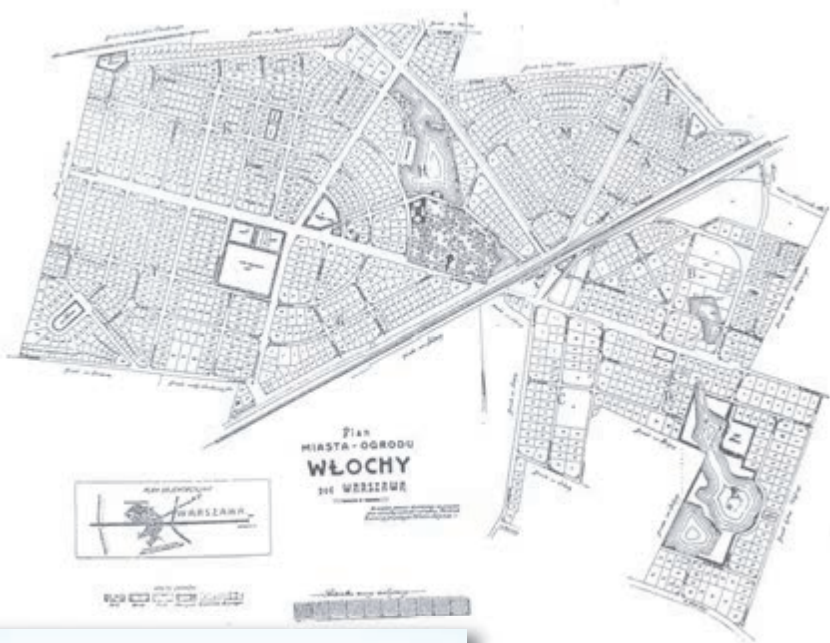
W 1938 r. liczba mieszkańców wzrosła do 19561, a Włochy otrzymały prawa miejskie. W czasie powstania warszawskiego 23 sierpnia i 16 września 1944r. Niemcy aresztowali i wywieźli z Włoch około czterech tysięcy mężczyzn. Po wojnie przez pewien czas we Włochach miały swoją siedzibę władze państwowe. Od stycznia do kwietnia 1945 r. znajdowało się tu m.in. więzienie Urzędu Bezpieczeństwa. Stąd wywieziono do Moskwy przywódców Polskiego Państwa Podziemnego sądzonych w tzw. Procesie Szesnastu.

Po wojnie miasteczko zaczęło się rozwijać. Już w 1946 roku liczyło około 60 tysięcy mieszkańców. W 1951 r., 5 maja, oficjalnie przyłączono je do stolicy. Wtedy to Włochy stały się jednym z osiedli Ochoty.

Stare i Nowe Włochy

Miasto-ogród

Miasto-ogród było autorską koncepcją architektoniczną stworzoną przez brytyjskiego urbanistę Ebenezera Howarda w 1898 r. Założeniem projektu było połączenie zalet miasta (praca, rozrywka) i wsi (kontakt z naturą). Takie miejsce charakteryzowało się niską, luźną zabudową otoczoną zielenią, miało centralny plac i ciąg ulic z główną aleją. Założenia te dotyczyły również kompozycji przestrzennej, nasadzenia drzew, lokalizacji dominant (np. wieży kościelnych). Pod takie właśnie miasto-ogród Włochy rozparcelowano majątek należący od 1842 r. do rodziny Koelichenów. Plan ten sporządzili w 1928 r. Feliks Krzywda-Polkowski i Henryk Kotyński.

1 Biblioteka Publiczna we Włochach

Pałacyk został wzniesiony w poł. XVII w. dla kanclerza wielkiego koronnego Andrzeja Leszczyńskiego i pełnił funkcję letniej rezydencji. Na początku XVIII w. majątek przeszedł w ręce Konstancji z Platerów Hülzenowej. W 1795 r. posiadłość nabył hrabia A.T. Mostowski, który zbudował pałac w stylu renesansowym, czyniąc z niego okazałą rezydencję otoczoną reprezentacyjnym parkiem.

W 1844 r. pałacyk z parkiem zakupił Andrzej Koelichen, przedstawiciel holenderskiego rodu zajmującego się przez wieki barwieniem tkanin. W 1859 r. Edward i Karol Emil Koelichenowie rozpoczęli budowę nowej rezydencji. Budynek powstał według projektu architekta Aleksandra Zabienowskiego.

Już po wyzwoleniu, w 1928 r., doszło do parcelacji majątku Koelichenów pod miejski plan zagospodarowania Włoch — w ten sposób rozpoczęło się tworzenie tu miasta-ogrodu.

Od 1936 r. w części pałacyku mieściła się Biblioteka Miejska. Na początku II wojny światowej przez kilka miesięcy funkcjonował w nim szpital. Od 1947 r. nieprzerwanie mieści się tu biblioteka. Budynek został wpisany do rejestru zabytków.

Nowe Włochy

2 Park Kombatantów

Początki parku sięgają XVIII w., kiedy to ówczesny właściciel hrabia Tadeusz Mostowski stworzył tu swoją podwarszawską rezydencję otoczoną drzewami. Od 1844 r. pałacyk i otaczająca go zieleń stały się własnością rodziny holenderskich przemysłowców Koelichenów. W latach 20. XX w. park i pałac zostały przejęte przez miasto.

Park Kombatantów skrywa w sobie pewną architektoniczną ciekawostkę – chodzi tu mianowicie o ławki. Na jego terenie znajduje się ok. 40 ławek, które zachowały oryginalną formę z okresu międzywojennego. Takie ławeczki zdobiły wówczas wiele warszawskich parków i skwerów. Zostały zaprojektowane na przełomie XIX i XX w., gdy nad reprezentacyjnym wyglądem zieleńców czuwał Franciszek Szanor – autor przebudowy Parku Krasińskich, Ogrodu Saskiego i Parku Skaryszewskiego. Przed wojną stolica pilnie strzegła wzoru swoich ławek, aby nie pojawił się on w żadnym innym mieście. Warszawskie ławki nie przetrwały jednak próby czasu. Po wojnie zastąpiono je nowymi modelami. Przypuszczalnie właśnie wtedy trafiły one do Włoch. Dzięki opiece, którą otoczyli je mieszkańcy miasteczka, przetrwały i są ozdobą parku od kilkudziesięciu lat.

PARK KOMBATANTÓW
KU CZCI POLEGŁYCH W WALCE
POMORDOWANYCH I DEPORTOWANYCH
MIESZKAŃCÓW WŁOCH
PRZEZ HITLEROWCÓW
W LATACH 1939-1945

3 Miejsce pamięci

16 września 1944 r. z Włoch wywieziono do obozów około 4 tysięcy mężczyzn. W miejscu zbiórki w Parku Kombatantów postawiono głaz upamiętniający to tragiczne wydarzenie.

4 Obelisk w Parku Kombatantów

W parku znajduje się jeszcze jedno miejsce pamięci narodowej. Chodzi konkretnie o obelisk poświęcony ofiarom władz komunistycznych, które zaprowadziły tu swoje porządki w pierwszych miesiącach formowania się nowego ładu. Napis na obelisku brzmi: „Pamięci patriotów polskich więzionych, torturowanych i mordowanych w siedzibie NKWD we Włochach od stycznia do kwietnia 1945 roku przez funkcjonariuszy NKWD i UBP. Tym wszystkim, którzy byli deportowani do więzień i obozów sowieckich”.

Obelisk znajduje się w Parku Kombatantów niedaleko budynków przy ul. Cienistej 14 i 16, w których mieściła się siedziba NKWD.

Nowe Włochy

5 Jasny Dom

Jasny Dom został zbudowany w 1934 r. w stylu modernistycznym. W 1945 r. mieściła się tu siedziba i areszt NKWD, a następnie Rejonowa Komenda Uzuppełnień Ludowego Wojska Polskiego.

W pomieszczeniach piwnicznych budynku jakiś czas temu odkryto inskrypcje wyryte na ścianach. Pojawiają się w nich nazwiska przetrzymywanych osób, daty, kalendarze cyfrowe i kreskowe, adresy, piktogramy itd., głównie z lat 1945–1946. Dziesięć z jedenastu pomieszczeń w piwnicach Jasnego Domu służyło za cele więzienne, ostatnie zaś pełniło funkcję karceru. Tu przetrzymywano wielu członków Armii Krajowej, aresztowanych przez NKWD. Prawdopodobnie właśnie tutaj przebywali m.in. gen. Emil Fieldorf „Nil”, rotmistrz Witold Pilecki czy Bolesław Piasecki. Obecnie pomieszczenia dawnej katowni NKWD przy ul. Świerszcza 2 znajdują się pod opieką konserwatora.

W 2005 r. na jednej ze ścian budynku umieszczono tablicę pamiątkową ku czci więzionych tam patriotów.

6 Tablica pamiątkowa

Na budynku przy ulicy Świerszcza 2 znajduje się tablica upamiętniająca „Patriotów Polskich, ofiar komunistycznego terroru więzionych w tym budynku przez NKWD „Smiersz”, „Informację Wojskową” w 1945 roku”.

7 Tablica pamiątkowa

W budynkach przy ul. Cienistej 14 i 16 zaraz po wyzwoleniu w 1945 r. mieściła się siedziba NKWD. Budynki te zostały zajęte w dniu wkroczenia wojsk sowieckich, 17 stycznia 1945 r.

W domu pod nr 14 przy ul. Cienistej rezydował szef sowieckich organów bezpieczeństwa na terenie ziem polskich, generał pułkownik Iwan Aleksandrowicz Sierow vel Iwanow, natomiast w domu nr 16 mieściło się więzienie. Od stycznia do kwietnia 1945 r. w piwnicach budynku przedtrzymywano łącznie ok. 2000 osób. Wśród nich byli żołnierze Armii Krajowej, przywódcy Podziemnego Państwa Polskiego oraz ludność cywilna z Włoch, Ursusa, Piastowa, Pruszkowa, Ożarowa, Piaseczna i okolic. Stąd wywożono zatrzymanych do łagrów i więzień na terenie ZSRR.

8 Staw Koziorożca

W pobliżu parku znajduje się staw Koziorożca. Jest on pozostałością po dawnej gliniance. Jego cechą charakterystyczną jest urozmaicona linia brzegowa i bogata roślinność.

Obszar ten znajduje się w pobliżu głównego ciągu komunikacyjnego, niemniej jest on dość dobrze odizolowany roślinnością od sąsiednich ulic: Koziorożca, Globusowej i Zdobniczej. Zachęca to mieszkańców do spacerów i spędzania wolnego czasu nad wodą.

9 Aleja kasztanowa

Przy ul. Rybnickiej rośnie 81 drzew kasztanowca zwyczajnego, lip drobnolistnej i szerokolistnej, a także robinii akacyjowej. Drzewa te jakiś czas temu zostały uznane za pomniki przyrody i wpisane do rejestru wojewódzkiego.

10 Artystyczny Dom Animacji

Wraz z następującym po I wojnie światowej rozwojem kulturalnym we Włochach zawiązywały się towarzystwa oświatowe, kółka literackie i dramatyczne. W tym okresie powstało m.in. „Towarzystwo Przyjaciół Domu Ludowego we Włochach”. Działo ono bardzo aktywnie, biorąc pod opiekę np. Scenę Włochowską i czytelnię. Towarzystwo organizowało koncerty, zabawy towarzyskie, spektakle teatralne, pokazy filmowe. Stąd narodził się pomysł wybudowania i organizacji ośrodka kulturalnego.

Z inicjatywy Towarzystwa udało się zgromadzić środki wystarczające na rozbudowę Domu Ludowego przy ul. A. Mickiewicza 14 (później Mikowa dziś ks. Juliana Chrościckiego 14).

Od 1928 r. w Domu Ludowym działało pierwsze włoskowskie kino – „Ada”. Oprócz projekcji filmów w sali kinowej odbywały się rewie, a także spektakle teatru amatorskiego ze Stowarzyszenia Młodzieży „Przyszłość”. Bilet wstępu kosztował 3 zł i to tylko za okazaniem zaproszenia.

Kino „Ada” działało do końca lat 30. XX w. W czasie wojny wywieziono z niego projektor filmowy. Nowy sprzęt sprowadzono po wojnie z Olsztyna, dlatego na pamiątkę tego wydarzenia kino zmieniło swoją nazwę na „Olsztyn”. W tym kształcie funkcjonowało do końca lat 70. ubiegłego stulecia.

W 2007 r. rozpoczęto prace modernizacyjne budynku. Obiekt został także rozbudowany i dziś liczy ponad 700 m kw. powierzchni użytkowej.

Do ponownego użytkowania przekazano go na początku 2010 r. Dziś jest to filia Domu Kultury „Włochy” Artystyczny Dom Animacji ADA z kinem studyjnym na 64 miejsca.

Nowe Włochy

11 Budowle świata

Tajemniczy ogród Janusza Adamka, artysty plastyka, rzeźbiarza, od urodzenia związanego z Włochami, znajduje się na rogu ul. Żeleńskiego i Pianistów. Ogród jest pełen miniaturowych kopii najsłynniejszych budowli świata. Pierwsze powstały jeszcze w czasie drugiej wojny światowej. Artysta budował je ponad 60 lat. Zaczął jako ośmioletni chłopiec, w 1941 roku. W swym ogrodzie stworzył blisko 200 modeli wg własnej interpretacji i konstrukcji. Do wznoszenia kolejnych obiektów używał cegły, cementu, blachy, betonu i gipsu. Artysta zmarł w 2008 roku.

12 Klub Sportowy „Przyszłość” Włochy

Klub Sportowy „Przyszłość” Włochy powstał w 1928 r. i szybko zdobył uznanie mieszkańców. W latach 30. można było tu pograć w piłkę nożną, zagrać w siatkówkę, koszykówkę, tenisa, była również strzelnica małokalibrowa, plac zabaw dla dzieci oraz plac do krykieta. Zimą organizowane były konkursy łyżwiarskie oraz mecze hokejowe. W „Przyszłości” działała także sekcja szachowa oraz kulturalno-oświatowa. Klub działał nie tylko na rzecz krzewienia kultury fizycznej – organizował też potańcówki, wieczorki literackie, bale, rocznicowe akademie, wycieczki, stworzył nawet koło teatralne, które swoje przedstawienia prezentowało w kinie ADA.

W czasie wojny klub przestał istnieć, lecz nieoficjalnie nadal były rozgrywane mecze. Po wojnie pierwszy oficjalny mecz rozegrano już w 1945 r. Rok później zaczęły tu działać trzy sekcje: tenisa stołowego, gier sportowych i lekkoatletyczna. W 2008 r. klub obchodził 80-lecie założenia.

13 Tablica pamiątkowa

Tablica upamiętniająca członków Stowarzyszenia Młodzieży „Przyszłość” poległych za Ojczyznę w latach 1939–1945. Wiele osób należących do stowarzyszenia zostało wtedy wywiezionych do Niemiec, walczyło na obcych frontach lub działało w ruchu oporu. Tablica znajduje się na terenie KS „Przyszłość” Włochy przy ul. Rybnickiej 25.

14 Kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus

W 1929 r. bracia Koelichenowie przekazali na rzecz kościoła rzymsko-katolickiego działkę pod budowę kościoła. W 1930 r. wybudowano drewnianą kaplicę według projektu inżyniera Witolda Kłębkwskiego; przez wiele lat służyła ona jako kościół filialny parafii św. Wawrzyńca. W 1934 r. powstała parafia pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus. Jej proboszczem został ksiądz dr Julian Chrościcki. We współpracy z nowym proboszczem zainicjowano m.in. zbiórkę mosiądzu przeznaczoną na dzwony kościelne. Zebrano wówczas 5 ton metalu, który przetopiono na trzy dzwony. Otrzymały one imiona: Teresa, Julian i Bronisław. W 1935 r. do parafii dołączono wieś Solipsy.

Z dzwonami związana jest jeszcze jedna historia udowadniająca, że mieszkańcy Włoch potrafili się zjednoczyć w chwilach próby. Już po wybuchu wojny, aby dzwony nie wpadły w ręce okupantów, przewieziono je potajemnie na cmentarz i ukryto w jednym z grobowców. Całą akcją kierował ksiądz Chrościcki, a brała w niej udział m.in. włochowska brać strażacka. Szczęśliwie dzwony przetrwały zawieruchę wojenną.

W 1942 r. ksiądz Julian Chrościcki został aresztowany i przewieziony na Pawiak, a w styczniu 1943 r. trafił do obozu koncentracyjnego na Majdanku. W marcu 1943 r. został przeniesiony do więzienia na Zamku Lubelskim skąd, staraniem przyjaciół, został wykupiony w 1944 r. i natychmiast powrócił do Włoch.

Po zakończeniu wojny dzięki staraniom księdza w 1949 r. rozpoczęto budowę nowej świątyni według projektu architekta Stefana Kozińskiego i Wacława Chyrosza. W 1953 r. w jeszcze nie ukończonym kościele odprawiono pierwszą mszę świętą. W 1957 r. stary drewniany kościół został przeniesiony na Stare Włochy na plac przy ul. Popularnej (dawna ul. Kościuszki).

24 czerwca 1965 r. ksiądz Prymas Stefan Wyszyński dokonał konsekracji kościoła przy ul. Rybnickiej. W latach 1973–1993 wewnątrz świątyni wykończono i wyposażono. Znalazły się tam nie tylko ławki i konfesjonały, ale również witraże, boazeria oraz kaplica-krypta dla proboszcza, który zmarł w 1973 r. W uznaniu zasług dla księdza Chrościckiego jego imieniem ochrzczono dawną ul. Mikową.

W 2009 r. natomiast imię księdza otrzymała pobliska Szkoła Podstawowa nr 66.

Nowe Włochy

W kościele św. Teresy od Dzieciątka Jezus znajdują się dwa arcydzieła Michaela Willmana: *Męczeństwo św. Jakuba Młodsze*go i *Męczeństwo św. Judy Tadeusza*. Michael Lucas Leopold Willman żył w latach 1630–1706. Urodził się w Królewcu. Jako 20-letni młodzieniec zaczął podróżować po Europie w celu uzupełnienia edukacji. Ostatecznie w 1660 r. zamieszkał w Lubiążu, gdzie stworzył dla klasztoru Cystersów co najmniej 60 płócien. Połowa z nich trafiła w 1952 r. do kilku kościołów w Warszawie.

Nowe Włochy

15 Szkoła Podstawowa nr 66 im. ks. J. Chrościckiego

Szkoła Podstawowa nr 66 powstała w roku szkolnym 1946–1947 z podziału jedynej szkoły podstawowej działającej ówczesznie we Włochach. Początkowo mieściła się ona przy ul. Promienistej 14. Pierwszym kierownikiem szkoły był Antoni Rutkowski. W roku szkolnym 1950–1951 placówka zmieniła nazwę na Ogólnokształcącą Szkołę Stopnia Podstawowego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci nr 12. W 1954 r. rozpoczęto budowę budynku przy ul. Przepiórki 18 (dawniej Długosza). W dniu 1 września 1956 r. szkoła rozpoczęła działalność w nowym budynku, w którym uczyło się 800 uczniów. W tym też roku rozwiązano TPD, a placówkę przemianowano na szkołę nr 66.

W 1977 r. placówka została zlikwidowana, a budynek wydzierżawiono na 5 lat Zespołowi Szkół Zawodowych PKS. Podstawówkę przeniesiono wówczas na ul. Promienistą 12a i nadano nr 266. Szkoła została reaktywowana w dniu 31 maja 1991 r., a w 2006 r. świętowano jej 50-lecie.

W dniu 24 października 2009 r. szkole nadano imię księdza Juliana Chrościckiego. Z tej okazji podpisano m.in. Akt Erekcyjny i uroczystie przekazano sztandar tej placówce.

16 Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 2

Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 2 ma swoją siedzibę przy ulicy ks. J. Chrościckiego 76. Historia włochowskich strażaków sięga 1926 r., kiedy to powołano do życia Ochotniczą Straż Pożarną. Liczyła ona wtedy ok. 20 członków. Sprzęt i samochód rekwizytowy, pedałowyy typu „Ford”, zakupiono od strażaków z Falenicy.

Podczas wojny OSP Włochy przeprowadziła wiele akcji dywersyjnych. W 1944 r. włochowscy strażacy tak gasili pożar w biurze Zarządu Miejskiego, by zniszczyć w trakcie akcji całą ewidencję ludności. Drugim spektakularnym wydarzeniem było wyniesienie dzwonów z kościoła św. Teresy od Dzieciątka Jezus, aby nie skonfiskowali ich Niemcy. Pod osłoną nocy dzwony zostały wywiezione i zakopane na cmentarzu w jednej z mogił. Akcję tę zlecił ksiądz Julian Chrościcki oraz ówczesny burmistrz Franciszek Kostecki.

W 1955 r. - Ochotnicza Straż Pożarna Warszawa-Włochy przestała istnieć, a na jej miejsce powstała Zawodowa Jednostka Straży Pożarnej.

Ciekawostką jest obecne hobby włochowskich strażaków. Z wielką pasją odnawiają i naprawiają stare strażackie wozy i sikawki gaśnicze. Aktualnie w jednostce są 3 odremontowane zabytkowe pojazdy i sikawka parowa, a w kolejce czekają następne samochody i sprzęty.

17 Tablica pamiątkowa

22 września 1946 r. w dawnej siedzibie Straży Pożarnej przy ul. Popularnej została wmurowana tablica upamiętniająca poległych i pomordowanych strażaków - członków włochowskiej OSP, w latach 1939–1945.

Obecnie tablica znajduje się na kamieniu przed budynkiem straży przy ul. ks. J. Chrościckiego 76.

18 Zespół Szkół nr 17 im. Zawiszków Proporca „Victoria”

Budynek zespołu szkół powstał ze składek mieszkańców, a zaprojektował go architekt Franciszek Wolski. Oddano go do użytku na rok przed wybuchem wojny. W 1941 r. szkoła została zajęta przez Niemców. Po wojnie powstały tu Samorządowe Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące (oddzielnie dla chłopców i dziewcząt). W 1945 r. odbyła się pierwsza powojenna matura. Dwa lata później szkoły zostają połączone w koedukacyjne Samorządowe Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące. W 1949 r. zlikwidowano gimnazjum. Placówkę przemianowano na Ogólnokształcącą Szkołę Stopnia Podstawowego i Licealnego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Kolejna zmiana nastąpiła w 1956 r.

Szkoła przy ul. Promienistej była przez lata ostoją włoskich harcerzy. Harcerski hufiec Włochy powstał po reaktywowaniu ZHP na zjeździe w 1956 r. i liczył ponad 500 osób. Pierwszym komendantem był podharczmistrz Eugeniusz Janc. Do dziś zachował się sztandar, który przechowywany jest w Izbie Pamięci Szkoły.

W 1966 r. Liceum Ogólnokształcące przy Promienistej zostaje zlikwidowane; pozostała tylko SP nr 266. W 1991 r. nastąpiło odrodzenie szkoły średniej na Promienistej - powstaje Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 17. W 2000 r. zespół ten składał się z trzech szkół: Liceum Ogólnokształcącego nr LXXIII, Publicznego Gimnazjum nr 3 oraz Szkoły Podstawowej nr 266, którą zlikwidowano w sierpniu. W 2000 r. odbyła się uroczystość, podczas której placówka otrzymała sztandar oraz imię Zawiszków Proporca „Victoria” - ku czci włoskich harcerzy.

Obecnie szkoła przy Promienistej to Zespół Szkół nr 17 składający się z Liceum Ogólnokształcącego nr LXXIII oraz Gimnazjum nr 113 z Oddziałami Dwujęzycznymi.

19 Państwowa Szkoła Muzyczna I st. nr 5 im. H. Wieniawskiego

Placówka powstała 1 października 1946 r., kiedy to Warszawskie Towarzystwo Muzyczne otworzyło we Włochach oddział Wyższej Szkoły Muzycznej im. Fryderyka Chopina. Początkowo szkoła mieściła się w prywatnym, dwupokojowym mieszkaniu, w której uczyło się 80 uczniów. W 1949 r. uzyskano większy lokal – trzypokojowy, do którego uczęszczało już 150 uczniów.

Samodzielna Szkoła Muzyczna nr 7 powstała w 1950 r. Trzy lata później otrzymała budynek przy ul. Globusowej 24. W 1956 r. wybudowano przy niej salę koncertową na 400 miejsc. W 1960 r. placówka otrzymała imię Henryka Wieniawskiego.

Wśród absolwentów największy rozgłos zdobyły: śpiewaczka Teresa Maj-Czyżowska, kompozytorka i perkusistka Marta Ptaszyńska oraz harfistka Elżbieta M. Szmyt.

Placówka utrzymywała kontakty ze szkołami muzycznymi z Brna i Lipska, a obecnie współpracuje ze szkołą z Hammenlinu w Finlandii.

Nowe Włochy

Nowe Włochy

Stare Włochy

1 Linia kolejowa

Historia linii Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej sięga 1835 r. Budowa całej trasy trwała do 1848 r. Nową linię prowadzono m.in. przez podwarszawskie Włochy, co było bardzo ważną inwestycją dla tych terenów. Dzięki temu miejscowość zyskała szybkie połączenie ze stolicą i zaczęła się rozwijać. Niestety tory podzieliły Włochy na dwie części.

W II połowie lat 30. XX w. rozpoczęto elektryfikację kolei. Pierwszą zelektryfikowaną linią była ta prowadząca przez Włochy.

2 Dawne Zakłady ERA

W 1927 r. powstały Zakłady Przemysłu Elektrycznego „ERA” Sp. z o.o. Siedziba spółki mieściła się we Włochach przy ul. Inżynierskiej 9 (dziś ul. Czesława Kłosa). Firma wytwarzała regulatory napięcia, prądnice, elementy do min, wyłączniki olejowe i suche. Zakład zaopatrywał wojsko i cywilne sieci łączności w akcesoria przewoźnych instalacji oświetleniowych dla wagonów, parowozów, statków, samolotów. W latach 30. XX w. ruszyła tu także produkcja zbrojeniowa na potrzeby wojska w razie ewentualnego konfliktu z Niemcami lub ZSRR.

3 Dom Czesława Kłosa

Willa znajduje się przy ul. Kłosa i jest wpisana do rejestru zabytków architektury współczesnej.

Profesor Czesław Kłoś (1881–1957) był inżynierem i specjalistą w dziedzinie budownictwa przemysłowego. Ukończył Inżynierię Budowlaną na Politechnice w Charlottenburgu. W 1912 r. przyjechał do Warszawy i został dyrektorem Spółki Akcyjnej Martens i Daab. W 1923 r. na Politechnice Lwowskiej obronił pracę doktorską. W 1927 r. związał się na stałe z osiedlem miasto-ogród Włochy. Zbudował tu dom rodzinny i otworzył biuro inżynierskie, które przekształcił później w „Towarzystwo Akcyjne Dr Czesław Kłoś SA”.

Parter budynku przeznaczony na Urząd Gminy Włoch i Urząd Policji. Inżynier udostępniał swój dom na bale dobroczynne organizowane m.in. w celu zebrania funduszy na budowę kościoła we Włochach. W czasie wojny profesor podjął pracę dydaktyczną na tajnej Politechnice Częstochowskiej. Po wojnie, w 1945 r., otrzymał nominację profesorską i objął Katedrę Budownictwa Przemysłowego Politechniki Warszawskiej.

Pod jego kierunkiem powstało wiele budowli i obiektów przemysłowych: Fabryka Azotów w Chorzowie, Starachowicka Fabryka Broni i Amunicji, Centralne Zakłady Lotnicze w Dęblinie i wiele innych obiektów, jak choćby tunel linii średnicowej, hangary na lotnisku czy hale na Okęciu.

Stare Włochy

4 Tablica pamiątkowa

Na budynku przy ul. Techników 4 znajduje się pamiątkowa tablica. Dom przy ul. Fabrycznej 4 (przedwojenna nazwa) był miejscem odprawy oficerskiej 2 batalionu 7 pp „Garłuch”. Oficerowie uczestniczący w odprawie zgodnie z rozkazem przyszli na spotkanie bez broni. W celu zachowania pełnej konspiracji nie wystawiono również uzbrojonej obstawy. Budynek, o którym mowa, usytuowany był w sąsiedztwie domów, gdzie stacjonowali żołnierze Wehrmachtu. Niemcy wpadli do mieszkania i zastrzelili pięciu nieuzbrojonych oficerów. Ciała pomordowanych żołnierzy spoczęły w zbiorowej mogile na cmentarzu we Włochach.

5 Kościół Matki Boskiej Saletyńskiej

Parafia Matki Bożej Saletyńskiej na terenie Starych Włoch powstała jako filia parafii św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

Jesienią 1957 r. przewieziono tu kaplicę z Nowych Włoch, którą w grudniu tego roku poświęcił ksiądz proboszcz Julian Chrościcki. Pierwszym zarządcą kościoła przy ul. Popularnej 46 został ksiądz Władysław Baran, który założył księgi parafialne i rozpoczął budowę nowego kościoła.

W 1976 r. ks. Kardynał Stefan Wyszyński erygował samodzielną parafię pw. Matki Bożej Saletyńskiej. W latach 80. XX w. zbudowano plebanię, a dekadę później kościół rozbudowano.

6 Filia parafii ewangelicko-augsburskiej św. Trójcy

W okresie międzywojennym sporą część mieszkańców Włoch stanowili wyznawcy religii ewangelicko-augsburskiej. Rodzina Koelichenów udostępniała im salę w swoim pałacyku, by mogli odprawiać nabożeństwa. Koelichenowie podarowali również parafii plac o powierzchni 2000 m kw. pod budowę kościoła. Z inicjatywy księdza Mieczysława Rügera zawiązał się Komitet Budowy. W dniu 15 listopada 1936 r. poświęcono kamień węgielny pod budowę kościoła według projektu architektów, braci Goetzenów. Początkowo powstał mały dom parafialny z salką przeznaczoną na nabożeństwa. Kościół został poświęcony 6 stycznia 1939 r. Po wojnie nabożeństwa zaczęto odprawiać w 1946 r.

W 1985 r. wmurowano tablicę pamiątkową ku czci pierwszego proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej św. Trójcy, Mieczysława Rügera. Kościół znajduje się przy ulicy Cietrzewia 22 i jest filią kościoła parafialnego z ul. Kredytowej.

Stare Włochy

7 Szkoła Podstawowa nr 94 im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego

W 1928 r. Edward Koelichen przekazał działkę przy ul. Parkowej (obecnie ul. Cietrzewia) pod budowę szkoły, której uroczyste otwarcie nastąpiło w roku 1932. W 1935 r. Rada Pedagogiczna wystąpiła do władz o nadanie szkole imienia Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. Podczas wojny placówka nie działała. W 1953 r. rozbudowano szkołę, lecz imienia Marszałka nie przywrócono. Jednocześnie w starym budynku utworzono drugą szkołę. Jednak w następnych latach obie placówki połączono i nadano wspólny numer 94.

W 1989 r. Rada Pedagogiczna wystąpiła do władz z wnioskiem o przywrócenie „szkole nad stawem” dawnego imienia. I dwa lata później, w 1991 r., obchodzono już tu uroczyste 60-lecie szkoły imienia Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego.

8 Stawy Cietrzewia

W 1842 r. we Włochach powstała pierwsza cegielnia, która wykorzystywała miejscowe pokłady gliny. W miarę wyczerpywania się surowca produkcję przenoszono w inne miejsca, a w powstałych wyrobiskach zaczęła gromadzić się woda. W ten sposób powstały Stawy Kozioróżca i Cietrzewia.

Teren glinianki Cietrzewia początkowo obejmował trzy zbiorniki wodne. W 1994 r. rozpoczęto porządkowanie terenu tego rejonu. Dwa mniejsze stawy połączono w jeden, zmodernizowano linię brzegową, wyrównano teren, a wokół założono trawniki. W 1996 r. w przewężeniu stawu wykonano kładkę dla pieszych. Dawniej mieszkańcy stawy nazywali „Oceanem”, a łączący się z nim mniejszy od strony ul. Cietrzewia – „Szkolnym”, ponieważ obok znajduje się Szkoła Podstawowa nr 94. Najmniejszy był nazywany „Karpówką”.

Stare Włochy

9 Dom Kultury „Włochy”

W 1964 r. rozpoczął swoją działalność Dom Kultury „Włochy” przy ul. Bolesława Chrobrego 27. Na początku był to parterowy budynek. Pomieszczenia były małe i mogły działać w nim jedynie zespoły muzyczne. Sytuacja zmienia się po generalnym remoncie i dobudowaniu piętra.

Prężnie zaczęły działać sekcje: plastyczna, taneczna, muzyczna, teatralna. Dziś dzieci, młodzież czy dorośli mogą rozwijać umiejętności i talenty w różnych sekcjach. Prowadzone są zajęcia językowe, teatralne, muzyczne, plastyczne, filmowe, warsztaty dla niepełnosprawnych oraz wokalne dla najmłodszych. Dla seniorów działa Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Oprócz tego funkcjonuje tu Pracownia Tkactwa Artystycznego, która co roku kończy sezon wystawą gobelinów w Galerii Domu Kultury „Włochy”. Podczas swojej dziewiątej pielgrzymki do ojczyzny papież Jan Paweł II otrzymał gobelin wykonany w tej właśnie pracowni.

Ośrodek jest organizatorem wielu wydarzeń cyklicznych i okolicznościowych koncertów, spektakli, kabaretów, wystaw czy imprez plenerowych, a także przeglądów, festiwali, konkursów o zasięgu dzielnicowym, warszawskim i ogólnopolskim.

Dom Kultury „Włochy” ma kilka filii:

- Artystyczny Dom Animacji, przy ul. ks. J. Chrościckiego 14,
- Okęcka Sala Widowiskowa, przy ul. 1 Sierpnia 36a,
- Pracownia „Glinianka” w SP nr 227, przy ul. Astronautów 17

Stare Włochy

10 Kapliczka

U zbiegu ulic: Kleszczowej, Ryżowej, Solipskiej i Bolesława Chrobrego znajduje się kapliczka z figurą Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej.

11 Kościół Świętej Rodziny

W 1992 r. podjęto decyzję o budowie kościoła na nowo powstającym Osiedlu Chrobry przy ulicy Zapustnej 43. Inicjatorem tej budowy był ks. prałat Kazimierz Szklarczyk, proboszcz parafii pw. św. Józefa Oblubieńca. W dniu 24 grudnia 1994 r. Prymas Polski kardynał Józef Glemp odprawił tu pierwszą mszę świętą – uroczystą pasterkę. Powstała w ten sposób nowa parafia pod wezwaniem Świętej Rodziny.

Budowę świątyni rozpoczęto w 1996 r. według projektu architekta Józefa Bartosa oraz konstruktora Bogdana Cioka.

Solipse

Nazwa „Solipse” pojawia się już w XIV wiecznych źródłach. Wieś ta leżała w części północno-zachodniej i graniczyła z Porzucewem (należącym dziś do Włoch), Skoroszami i Czechowicami (fragmentami Ursusa). Nazwa wsi, podobnie jak wielu innych na terenie Polski, została utworzona od przydomka właścicieli. Osada powoli się rozrastała. W XVI w. przeszła na własność Stanisława Rakowskiego. Był on właścicielem sąsiednich Włoch i prawdopodobnie dlatego obie osady z czasem zaczęto traktować jako całość.

Z 1827 r. pochodzi opis osady stwierdzający, iż liczyła ona 17 domów, usytuowanych wzdłuż dzisiejszej ulicy Solipskiej, w których zamieszkały 262 osoby. Już pod koniec XIX w. rozrosła się do 40 gospodarstw.

Dalszy rozwój uniemożliwiły władze carskie, budując tzw. Twierdzę Warszawską. Przy ulicy Ryżowej powstał Fort V. Jest on częścią drugiego zewnętrznego pierścienia Twierdzy.

12 Fort V Włochy

W II połowie XIX w. władze carskie przystąpiły do budowy tzw. Twierdzy Warszawskiej. Miał to być pierścień umocnień o promieniu 5,5 km.

Kiedy stosunki z pozostałymi zaborcami, czyli Prusami i Austro-Węgrami uległy pogorszeniu, Rosjanie postanowili wybudować drugi, zewnętrzny pas umocnień. Rozpoczęto więc budowę 18 fortów oddalonych od siebie od 2 do 3 km. Łączyć je miały wały ziemne. Trzy spośród nich znalazły się na terenie dzisiejszych Włoch – chodzi konkretnie o Forty: V, VI, VII.

Fort V, nazywany fortem „Włochy”, obejmuje powierzchnię 35,42 ha. Zajmuje obszar między ulicami: Kleszczową, Ryżową, Dzieci Warszawy i Dojazdową. Miał służyć do obrony zachodniego odcinka twierdzy oraz kontroli nad linią Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, która przebiegała nieopodal. Budowę rozpoczęto w 1883 r. Zbudowany został jako dwuwałowy fort w kształcie pięcioboku, otoczony suchą fosą, którą osłaniały kaponiery.

31 stycznia 1909 r. władze wydały rozkaz o kasacji twierdzy, ale Sztab Warszawskiego Okręgu Wojennego 18 listopada 1910 r. zaznaczył, że sam fort powinien być zachowany. Mimo to rozpoczęto jego rozbiórkę i wszystkie kaponiery wysadzono.

Podczas obrony Warszawy w 1939 r. fort nie odegrał żadnej roli. Podczas II wojny światowej Niemcy mieli tam swoje magazyny.

Po wojnie kazamaty i teren fortu były użytkowane przez różne firmy. Obecnie część zabudowy zajmuje przedsiębiorstwo badawcze. Do dnia dzisiejszego zachowane są w bardzo dobrym stanie koszary. Wokół fortu i wzdłuż ulic: Ryżowej i Dojazdowej znajduje się cmentarz. Fort V Włochy został wpisany do rejestru zabytków.

Stare Włochy

Stare Włochy

13 Miejsca pamięci na cmentarzu przy ul. Ryzowej

Na cmentarzu we Włochach staraniem tutejszego społeczeństwa został wzniesiony pamiątkowy grobowiec-mauzoleum. Ma on postać obelisku i jest poświęcony pamięci mieszkańców poległych w walce z hitlerowskim okupantem oraz pomordowanych w obozach koncentracyjnych. W przeszłości wmurowano w niego urnę z prochami więźniów – mieszkańców Włoch.

Grób wojenny

Pomnik postawiono w pierwszych latach istnienia PRL. Został on wzniesiony na mogile, w której zostali prawdopodobnie pochowani członkowie Gwardii Ludowej polegli w latach 1941–1944. Jest to rzeźba wysokości ok. 2 m wykonana z piaskowca.

Przedstawia mężczyznę z pochyloną głową, wspartego na mieczu.

Stare Włochy

Grób wojenny

W dniu 6 marca 1944 r. w Opaczy, niedaleko przystanku ówczesnej EKD, żandarmeria niemiecka z Pruszkowa aresztowała i w bestialski sposób zastrzeliła odbywających tam ćwiczenia połowe 6 podchorążych 7 Rejonu „Jaworzyn” VII Obwodu „Obroża” Armii Krajowej. W miejscu tym został postawiony pomnik. Zwłoki pomordowanych pochowano w tajemnicy na włochowskim cmentarzu.

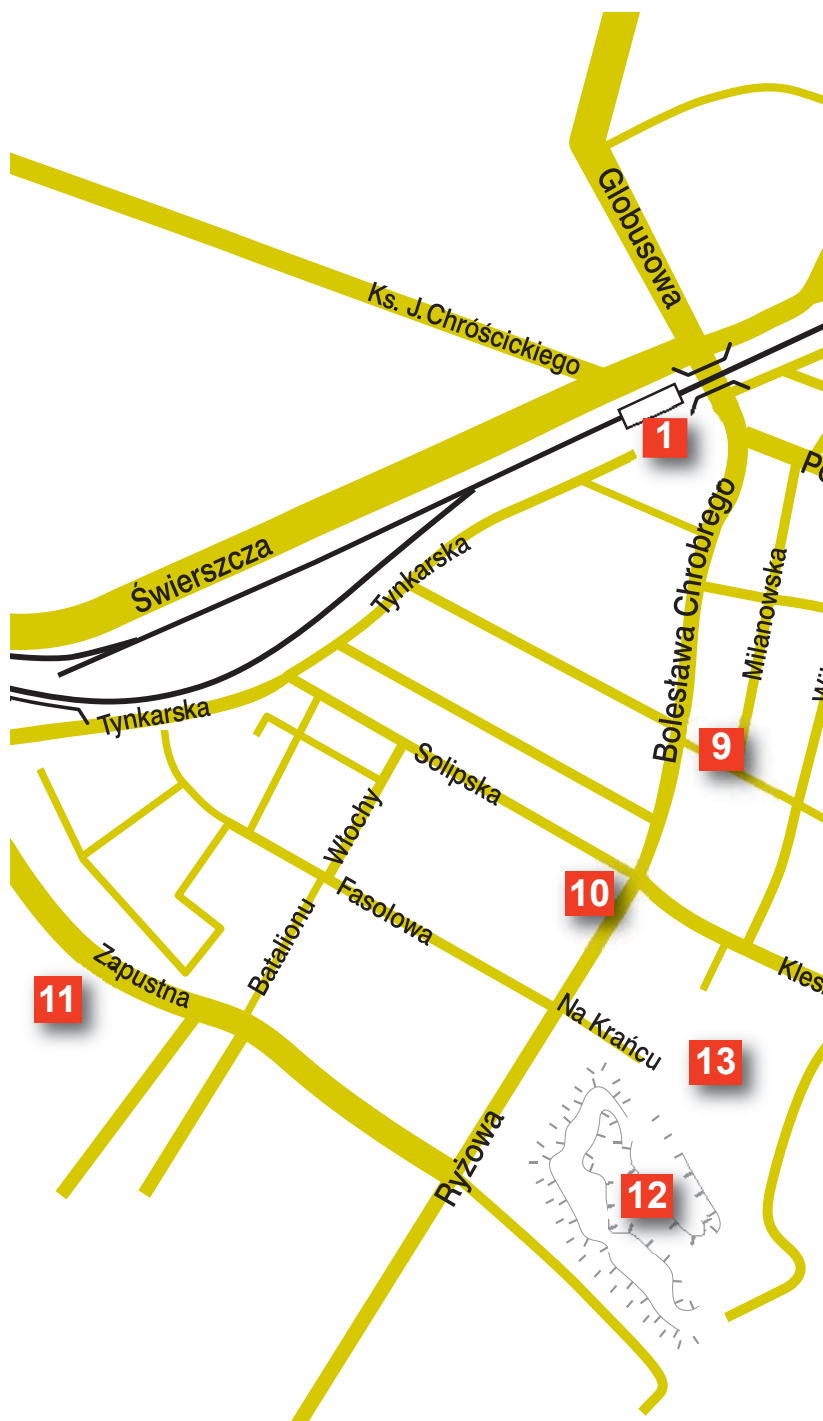

Grób wojenny

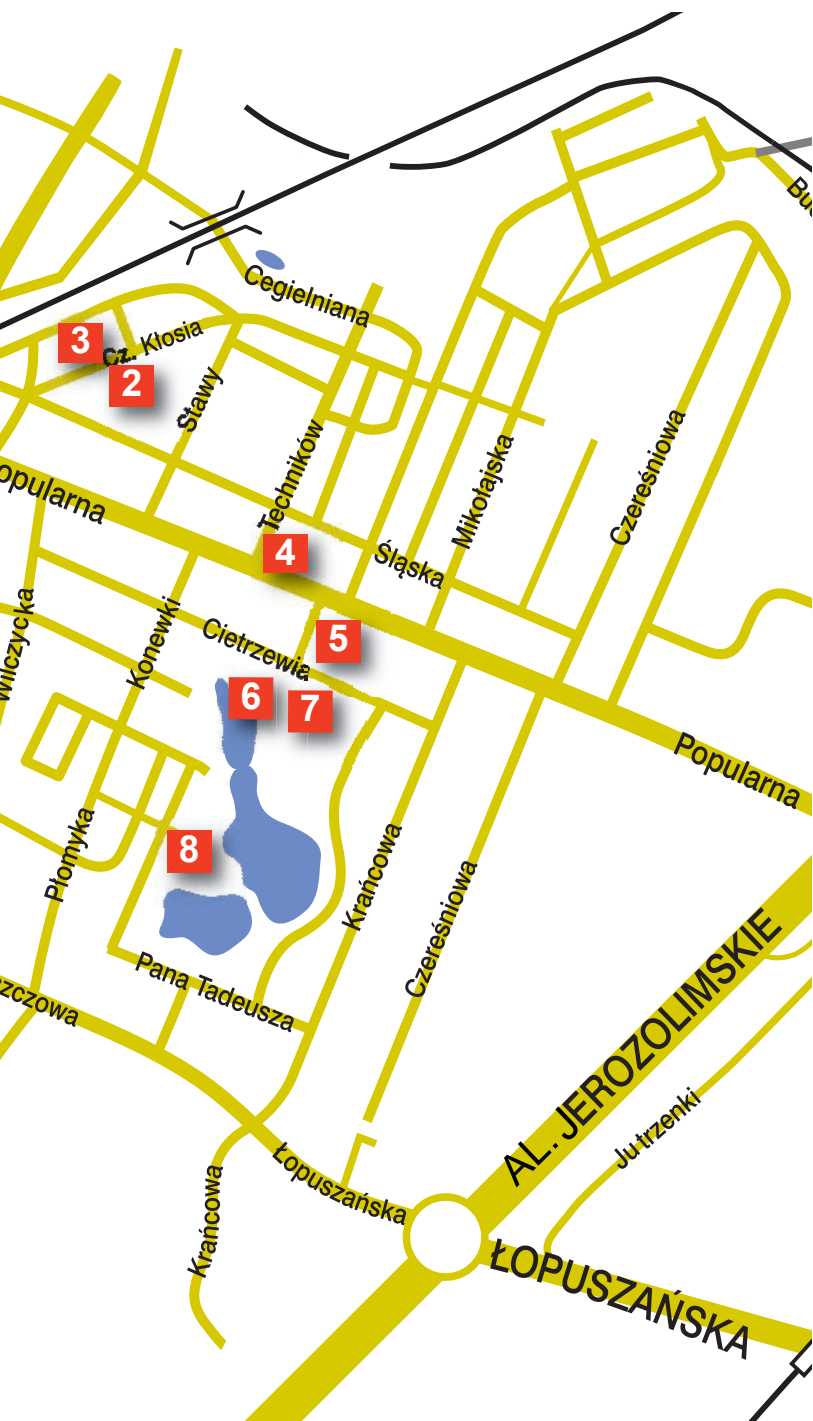
Miejsce to wiąże się z innym miejscem pamięci narodowej – tablicą przy ul. Techników 4. W grobie tym spoczywają oficerowie AK polegli 1 lutego 1942 r.

Stare Włochy

Stare Włochy

Salomea

Salomea to miejscowość powstała w XIX w. wydzielona z północno-zachodniego obszaru Opaczy. W owym czasie na jej terenie działał wiatrak, który był z dala widoczny dla podróżnych kierujących się do Warszawy.

W 1927 r. przez Salomeę przeprowadzono tory Elektrycznej Kolei Dojazdowej. W 1951 r. obszar ten został przyłączony do stolicy.

Raków

Osadę Raków wymieniono już w XIV-wiecznych źródłach. Należała ona wówczas do potomków rycerza Gotarda, którzy w późniejszym czasie przyjęli nazwisko Rakowscy. Z biegiem czasu ogromny majątek dzielono pomiędzy poszczególnych członków rodu i w ten sposób powstały Stenclewice (obecnie Szczęśliwice), Solipsy, Stojarty oraz Witki.

W 1447 r. wieś otrzymała od księcia mazowieckiego Bolesława IV lokalizację na prawie chełmińskim. Pierwszy opis wsi pochodzi z 1528 r. Raków zajmował wówczas 6 łanów gruntu (ok. 100 ha) i nadal należał do rodziny Rakowskich. Na początku XVII w. jego właścicielem został starosta warszawski Stanisław Warszucki. Po jego śmierci osada należała m.in. do rodziny Lubomirskich, a potem Platerów.

Na początku XIX w. na pograniczu Rakowa i Szczęśliwic powstało nowe osiedle – Zosin. Ma to związek z założeniem cegielni wykorzystujących pobliskie bogate złoża gliny. Rozpoczęto też prace nad wytyczeniem nowej Szosy Krakowskiej. Kres rozwojowi wsi położyły władze carskie, które przystępują do budowy Twierdzy Warszawa. Plany wzniesienia Fortu VI, stanowiącego część zewnętrznej linii umocnień, stają się przyczyną zahamowania dalszego rozwoju osady.

1 Glinianki Fajansowe

Na terenach przemysłowych Rakowa znajdują się dwa oczka wodne. Są one pozostałością po wyczerpanych wyrobiskach gliny, zalanych wodą.

Glinianki cechują się regularną linią brzegową z rozwiniętą strefą szuwarów trzcinowych o zróżnicowanej szerokości.

2 Warszawska Kolej Dojazdowa

W 1918 r. powołano do życia Spółkę Siła i Światło, pierwszego właściciela Elektrycznej Kolei Dojazdowej (EKD). W 1934 r. powstaje linia kolejowa Warszawa Pruszków, a zaledwie dwa lata później elektryczna kolejka EKD zaczęła kursować przez Włochy.

EKD należała do belgijsko-polskiego towarzystwa. Przed wojną słynęła z solidności i punktualności – mieszkańcy z dumą mówili, że można według jej rozkładu regulować zegarki. Wagony uważano za eleganckie: dół pomalowany był na kolor ciemnoniebieski, a góra na kremowo-żółty. Latem kursowały wagony bez okien. Konduktorzy mieli ciemnobrązowe mundury. Każdy wagon miał swojego konduktora. Była to pierwsza zelektryfikowana kolej w Polsce.

Po II wojnie światowej spółka została upaństwowiona, a w 1951 r. zmieniono jej nazwę na Warszawską Kolej Dojazdową (WKD). W 1971 r. zlikwidowano linię do Włoch. Funkcje WKD przejęła szerokotorowa kolej elektryczna – Szybka Kolej Miejska (SKM). W 2001 r. w wyniku podziału PKP wydzielono WKD jako Spółkę z o.o. i w 2005 r. sprzedano ją konsorcjum samorządowemu. Na terenie dzielnicy Włochy kolej ma obecnie trzy przystanki: Raków, Salomea, Opacz. W 2007 r. kolejka obchodziła jubileusz 80-lecia istnienia.

Okęcie

Najstarsze wzmianki dotyczące dzisiejszego Okęcia pochodzą z XV w. Jak na ówczesne warunki była to wieś dosyć spora. Zamieszkiwała ją szlachta pieczętująca się herbami Prus i Radwan, która przybrała następnie wspólne nazwisko Okęckich.

Z 1529 r. pochodzi kataster zawierający pierwszy opis osady. Zajmowała ona obszar 2 łanów (ok. 34 ha). W 1652 r. wieś zakupił proboszcz drohicki archidiakon pułtuski Paweł Petrykowski. Właśnie wtedy na terenach położonych pomiędzy Okęciem, a Gorzkievkami powstał folwark Paluchy.

W XVIII w. osada stała się własnością gen. Arnolda Byszewskiego, adiutanta królewskiego, do którego należały już sąsiednie Załuski, Opacz i część Rakowa. W następnym wieku Okęcie wraz z Rakowem i Marcinkówką weszło w skład wielkiego majątku Łabęckich, którego zabudowania folwarczne usytuowane były wzdłuż dzisiejszej ul. 17 Stycznia.

Okęcie było typową osadą rolniczą i dopiero w 1918 r. władze niepodległej Polski uwzględniły te tereny w rozwoju przestrzennym stolicy.

W 1921 r. Ministerstwo Spraw Wojskowych zawarło umowę ze Spółką Akcyjną Francusko-Polskich Zakładów Samochodowych i Lotniczych „Francopol”. Firma ta podjęła się wykonania kilkuset samolotów i silników lotniczych. Szybko rozpoczęto budowę fabryki, która miała stanąć częściowo na Okęciu, a częściowo na Rakowcu.

W 1923 r. z pl. Starynkiewicza do Okęcia doprowadzono jednotorową linię tramwajową. Okęcie miało więc wreszcie połączenie z centrum Warszawy.

Kolejnym krokiem na drodze do pełnego zintegrowania Okęcia z Warszawą stało się wykupienie przez zarząd stołeczny w 1925 r. Okęcia, Palucha

i Służewca. W tym czasie na sąsiadujących z Okęciem terenach Rakowa powstały Polskie Zakłady Skoda.

W 1933 r. rozpoczęto budowę nowoczesnego portu lotniczego i lotniska. Oficjalne otwarcie Portu Lotniczego Warszawa – Okęcie nastąpiło 28 kwietnia 1934 r. Rok wcześniej na Okęciu powstały Doświadczalne Zakłady Lotnicze. W 1935 r. na te tereny przeniesiono Państwowe Zakłady Lotnicze. Oprócz biur projektowych w skład kompleksu wchodziły jeszcze dwie niezależne fabryki: Wytwórnia Płatowców oraz Wytwórnia Silników Nr 1. Pierwsza z nich mieściła się na Paluchu, druga – na samym Okęciu. Tutaj też znajdowały się Warsztaty Remontowe Cywilnego Portu Lotniczego oraz Warsztaty Remontowe Parku 1 Pułku Lotniczego.

Na obszarze Okęcia w październiku 1939 r. powstał 7 pułk piechoty AK „Madagaskar” - „Garłuch”. W momencie wybuchu powszechnego powstania oddział ten miał zdobyć lotnisko oraz Państwowe Zakłady Lotnicze. Z tego powodu utworzono tu, taktycznie podporządkowaną pułkowi, Bazę Lotniczą „Łużyce”. Był to specjalny oddział przeznaczony do fachowej obsługi lotniska. Niestety 1 sierpnia 1944 r., w dniu wybuchu powstania warszawskiego, atak się nie powiódł. 17 stycznia 1945 r. Okęcie wyzwolił 2 pp I Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. W 1951 r. teren Okęcia został przyłączony do Warszawy.

W czerwcu 1994 r. Włochy stały się samodzielną jednostką gminną, natomiast od października 2002 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy warszawskiej, Włochy wraz z Okęciem tworzą jedną z 18 dzielnic m.st. Warszawy.

3 Lotnisko im. Fryderyka Chopina

W XVI w. istniał majątek ziemski rodziny Okęckich. Od ich nazwiska utworzono m.in. nazwę lotniska, którego budowę rozpoczęto w 1933 r. Już 28 kwietnia 1934 r. nastąpiło jego uroczyste otwarcie, z udziałem prezydenta Ignacego Mościckiego. Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie obejmował łącznie 200 ha. Ponad nim górowała 50-metrowa wieża z latarnią, która była widoczna w promieniu 100 km. W pierwszym roku działalności lotnisko obsłużyło 10 tysięcy pasażerów. W 1939 r. „Okęcie” miało regularne połączenia m.in. z Gdańskiem, Katowicami, Lwowem i Wilnem, a także z Atenami, Berlinem, Bukaresztem, Sofią, Helsinkami, Salonikami czy też Tel Avivem, a nawet Bejrutem.

W czasie kampanii wrześniowej lotnisko zostało mocno zniszczone przez naloty. Po zajęciu Warszawy Niemcy przystąpili do jego rozbudowy. Podczas powstania warszawskiego, obawiając się zdobycia lotniska przez Rosjan, Niemcy wysadzili pas startowy, a teren wokół przeorali.

Po wojnie przystąpiono do odbudowy lotniska. Przez długi czas odprawy odbywały się w prowizorycznych budynkach. W latach 1946–1947 wzniesiono budynek dworcowy z wieżą kontroli lotów, betonową płytą postojową i drogą startową. W 1969 r. otwarto nowy terminal Międzynarodowy Dworzec Lotniczy. Okazało się, że dworzec jest za mały. Postawiono tzw. halę fińską, która od 1978 r. pełniła funkcję hali przylotów.

W 1987 r. utworzone zostało Przedsiębiorstwo Państwowe „Porty Lotnicze”. W 1989 r. podjęto decyzję o budowie kolejnego terminala pasażerskiego. Po dwóch latach został oddany do użytku nowy dworzec lotniczy, który mógł obsłużyć 3,5 miliona pasażerów rocznie. W 1998 r. oddano do użytku nowoczesne Centrum Kontroli Ruchu Lotniczego. W marcu 2001 r. uroczystie nadano portowi imię Fryderyka Chopina.

Na początku XXI w. lotnisko zajmuje 834 ha. Posiada dwa pasy startowe, 17 dróg kołowania, 59 stanowisk obsługi samolotów oraz 8 tzw. rękawów (w 2011 r. ich liczbę zwiększono do 24). Szybki wzrost ruchu lotniczego spowodował podjęcie decyzji o budowie terminalu 2, który ukończono w 2008 r. Rok później lotnisko obchodziło swoje 75-lecie.

Dziś Lotnisko Chopina obsługuje średnio 35 tysięcy podróżnych dziennie. Realizuje inwestycje, których celem jest długofalowy rozwój portu oraz działań na rynku usług pozalotniczych. Istotnym wyzwaniem strategicznym jest sprośanie światowym trendom wskazującym na dynamiczny rozwój tzw. Airport cities. W ciągu najbliższych dziesięciu lat w pobliżu terminala Dworca Lotniczego powstanie miasteczko biznesowe z 250 tys. m kw. powierzchni użytkowych (hotele, biurowce, centra konferencyjne, powierzchnie usługowo-handlowe itp.). Projekt stanowi spójną i atrakcyjną kompozycję przestrzenną, której głównym elementem jest Park im. Fryderyka Chopina.

Od 2011 r. lotnisko łączy nowa linia kolejowa z centrum Warszawy. Stacja znajduje się pod Terminalem II. W większości tory przebiegają pod ziemią, na głębokości dochodzącej do 5 m. Tunel przy lotnisku ma 1183 m długości, a cała łącznica ze stacją 1990 m. Trasę obsługują elektryczne pociągi typu Elf Szybkiej Kolei Miejskiej i Kolei Mazowieckiej.

4 Muzeum LOT-u

Przy ul. 17 Stycznia 39 w budynku LOT-u znajduje się Sala Historii PLL LOT. W muzeum tym można zobaczyć zdjęcia, mundury, elementy wyposażenia oraz modele samolotów. Wyeksponowany jest sztandar związku zawodowego pracowników LOT-u z 1934 r., który po wojnie trafił do Muzeum Wojny w Moskwie. Odzyskano go dopiero w latach 90. XX w.

W zbiorach znajdują się również pamiątki z podróży papieży. Jest tu m.in. zastawa stołowa, menu oraz bilet lotniczy wystawiony na Jana Pawła II.

Muzeum jest bezpłatne, czynne 7 dni w tygodniu w godzinach od 8 do 18.

5 Kapliczka

Przy ul. 17 Stycznia 39, przed budynkiem LOT-u, znajduje się kapliczka. Przed wojną należała do parafii służewieckiej. Prawdopodobnie pochodzi z czasów powstania styczniowego. Jej fundatorem był Łabęcki, właściciel tutejszego majątku.

Początkowo w kapliczce znajdowała się figurka Matki Boskiej Niepokalanej. Obecnie jest tam figurka Matki Boskiej Loretańskiej – patronki lotników. Kapliczka ta jest prawdopodobnie jednym z najstarszych obiektów architektonicznych na Okęcie.

6 Miejsce pamięci

Obok budynku LOT-u znajduje się tablica o treści: „Teren bohaterskich walk żołnierzy i oficerów WP w 1939 r. W latach okupacji hitlerowskiej miejsce sabotażu i męczeńskiej śmierci 5 pracowników lotnictwa”.

7 Miejsce pamięci

Podczas obrony Warszawy, w dniu 12 września 1939 r., lotnisko stało się terenem działania grupy ppłk. Jakuba Chmury, dowódcy 360 pp. Grupa składała się z 2 batalionu oraz dwu kompanii czołgów. Wypadek przyniósł przejściowe zdobycie lotniska, choć za cenę wielkich strat. Poległ ppłk Chmura, ciężko ranny został kpt. Marian Masternak z 2 batalionu 360 pp.

Pamiętkowy kamień znajduje się przy ul. 17 Stycznia 47.

8 Staw Sadurka

Dawno temu przez Włochy płynęła rzeczka Sadurka. Swym biegiem wyznaczała granice dzisiejszej dzielnicy. Wzdłuż niej wyrosły osady: Porzucewo i Sopęchy (czyli właściwe Włochy) Stenclewice (to dziś Szczęśliwice), Okęcie, Służewiec i Służew.

W czasach średniowiecza rzeczka wypływała w okolicach między Czystem a Włochami. Przy Służewie wpływała do Wilanowa, gdzie łączyła się z wodami Jeziora Wilanowskiego i kierowała się do Wisły.

Jeszcze 200 lat temu Sadurka istniała, a jej wody prawdopodobnie napełniały doły po pozostałych cegielniach, tworząc stawy szczęśliwickie.

Na początku XIX w. rzeczka przecinała trakt biegnący z Woli na południe (dzisiejsze ulice: Szczęśliwicka przy Białobrzeskiej). Dalej kierowała się w rejon dzisiejszego stadionu Okęcie i skręcała na południe. Tu w otoczeniu podmokłych łąk (obecnie tereny ogródków działkowych) wypływała na obszar dzisiejszego lotniska. Pamiątką po dawnej rzeczce jest staw Sadurka, który znajduje się między budynkami LOT-u. Dziś Sadurka wypływa w rejonie Służewca i nosi nazwę Potok Służewiecki.

9 Fort VII Zbarż

Fort VII zwany „Zbarż” zajmuje powierzchnię 29,76 ha. Jest usytuowany między ulicami Wirazową oraz Żwirki i Wigury na wysokości portu lotniczego. Jego zadaniem była obrona południowego przedpola twierdzy. Fort został zniszczony po 1909 r. W okresie międzywojennym zasypano fosę, a gruz i ziemia z fortu służyły do budowy nasypu linii kolejowej w kierunku Piaseczna i Warki.

We wrześniu 1939 r. fort nie odegrał żadnej roli. Po II wojnie światowej urządzono na tym terenie koszary. Kilkakrotnie rozbudowywane przetrwały do 1999 r. Dziś miejsce to zalewane jest wodą z powodu uszkodzenia systemu odwadniającego.

10 Miejsce pamięci

Na rogu ul. 17 Stycznia oraz ul. Żwirki i Wigury usytuowany jest pomnik-kapliczka patronki lotników Matki Boskiej Loretańskiej. Jest ona jednocześnie pomnikiem Bazy Lotniczej „Łużyce” jednostki AK utworzonej w 1941 r.

11 Miejsce pamięci

1 sierpnia 1944 r. w natarciu na lotnisko Okęcie poległo 120 żołnierzy powstańców z 7 pp AK „Garłuch”. W miejscu, w którym obecnie jest głaz przy Skwerze 7 pp AK „Garłuch”, w 1944 r. znajdował się bunkier wyposażony w ciężką broń maszynową.

Jednostki wojskowe

12 1. Baza Lotnicza

1. Baza Lotnicza powstała 1 stycznia 2002 r. z rozformowanego Oddziału Zabezpieczenia.

Obecnie 1. Baza Lotnicza (Jednostka Wojskowa nr 4198) jest oddziałem wchodzącym w skład Sił Powietrznych RP. Przeznaczona została do zapewnienia właściwych warunków funkcjonowania Dowództwa Sił Powietrznych i jednostek wojskowych będących na jego zaopatrzeniu.

W skład Bazy wchodzi Dywizjon Dowodzenia, który ma za zadanie ochronę i obronę obiektów dywizjonu oraz kompleksu koszarowego z Centrum Operacji Powietrznych i Szefostwem Służby Hydrometeorologii.

Jednostka ta znajduje się przy ul. Żwirki i Wigury 1C oraz przy ul. Kajakowej 8, gdzie mieści się Dywizjon Dowodzenia.

13 Nadwiślański Oddział Straży Granicznej

Nadwiślański Oddział Straży Granicznej rozpoczął działalność 15 września 2004 r. W jego strukturze znajdują się placówki z Bydgoszczy, Kielc, Łodzi, Warszawy-Okęcia oraz Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Lesznowoli. Placówka Straży Granicznej Warszawa Okęcie im. gen. bryg. Waleriana Czumy funkcjonuje w Porcie Lotniczym im. Fryderyka Chopina.

Funkcjonariusze czuwają nad bezpieczeństwem pasażerów, a Grupa Bezpieczeństwa Lotów, kontroluje bezpieczeństwo w komunikacji lotniczej.

PSG Warszawa-Okęcie realizuje również zadania związane m.in. z zabezpieczeniem antyterrorystycznym portu lotniczego. Interweniuje w przypadkach zakłócania porządku publicznego na terenie lotniska i pokładach samolotów. Poza obsługą pasażerską, funkcjonariusze pełnią służbę na Dworcu Towarowym CARGO.

14 Pułk Ochrony

Jednostka Wojskowa 2414, czyli Pułk Ochrony im. gen. Bolesława Wieniawy-Długoszewskiego mieści się przy ul. Żwirki i Wigury 9/13. Zadaniem tej formacji jest ochrona obiektów oraz instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej.

Pułk Ochrony wchodzi w skład odrębnego komponentu Sił Zbrojnych RP o nazwie Dowództwo Garnizonu Warszawa. Dowództwo Garnizonu Warszawa przeznaczone jest do kompleksowego zabezpieczenia funkcjonowania komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej oraz wypełniania funkcji garnizonowych i reprezentacyjnych podczas uroczystości państwowych i wojskowych.

15 Batalion Reprezentacyjny Wojska Polskiego

Batalion Reprezentacyjny Wojska Polskiego rozpoczął funkcjonowanie 1 stycznia 2001 r. na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej i rozkazu Szefa Sztabu Generalnego WP jako samodzielna jednostka wojskowa podporządkowana Dowódcy Garnizonu Warszawa.

Batalion ten kontynuuje tradycje wojskowej asysty honorowej. Od 1944 r. zadania organizacji i zabezpieczenia uroczystości z udziałem wojskowej asysty honorowej przydzielono Komendzie Miasta, a następnie Komendzie Garnizonu Warszawa. Funkcje reprezentacyjne pełniły wówczas kompanie honorowe z jednostek garnizonu stołecznego oraz Szwadron Reprezentacyjny Wojska Polskiego.

W 1954 r. sformowana została Kompania Reprezentacyjna Wojska Polskiego. W 1969 r. jej zadania zostały rozdzielone na dwa pododdziały. Kompania Reprezentacyjna była przeznaczona do udziału wojska w czasie uroczystości państwowych i wojskowych. Druga natomiast, nazwana Kompanią Wart Honorowych, miała pełnić warty honorowe przy Grobie Nieznanego Żołnierza, a także innych miejscach pamięci oraz brać udział w uroczystych odprawach wart.

Od 1973 r. żołnierze Kompanii podczas uroczystości najwyższej rangi występują w umundurowaniu trzech rodzajów sił zbrojnych: wojsk lądowych, lotniczych i marynarki wojennej. W 1982 r. żołnierzom występującym w umundurowaniu wojsk lądowych przywrócono tradycyjną polską rogatywkę.

W 1981 r. zgodnie z decyzją przełożonych Kompania Wart Honorowych została przemianowana na 2 Kompanię Reprezentacyjną Wojska Polskiego. Z uwagi na wzrost liczby uroczystości z udziałem wojskowej asysty honorowej. W 1991 r. sformowano 3 Kompania Reprezentacyjna Wojska Polskiego.

1 stycznia 2001 r. został utworzony Batalion Reprezentacyjny Wojska Polskiego, w skład którego weszły: Orkiestra Reprezentacyjna Wojska Polskiego, bateria salutowa oraz kompania zabezpieczenia i sztab. Od 1 stycznia 2009 w skład batalionu wszedł Szwadron Kawalerii Wojska Polskiego jako konny pododdział reprezentacyjny. Siedziba Batalionu Reprezentacyjnego Wojska Polskiego znajduje się przy ul. Hynka 2.

16 OSiR Włochy

Budowa Ośrodka Sportu i Rekreacji przy ul. Gładkiej 18 rozpoczęła się w 2007 r. Obiekt dysponuje krytą pływalnią z dwoma basenami: sportowym, o powierzchni 25x12,5 m oraz szkoleniowo-rekreacyjnym z 50-metrową zjeżdżalnią; znajduje się ponadto sztuczna rzeka, gejzer powietrzny, kaskady wodne oraz ławki z hydromasażem. Widownia przy basenie może pomieścić do 150 osób. Hala sportowa obejmuje arenę oraz boisko wielofunkcyjne (24x44 m). Trybuny mieszczą do 500 widzów. Część sportowa zapewnia możliwość korzystania z zespołu fitness, a także z centrum rozrywki, w którym znajduje się m.in. ośmiotorowa kręgielnia, kawiarnia oraz strefa taneczna.

17 Zespół Szkół im. Bohaterów Narwiku

W 1959 r. została powołana do istnienia Zasadnicza Szkoła Elektryczna dla Pracujących z siedzibą przy ul. Siennej 53, przeniesiona potem do budynku przy ul. Radomskiej 13/21. 10 lat później została Powołana Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Pracujących Warszawskiej Fabryki Obrabiarek z siedzibą przy ul. Potrzebnej 24. W 1974 r. obie szkoły połączono, a dwa lata później powołano Zespół Szkół Mechaniczno-Elektrycznych nr 1 z siedzibą przy ul. Radomskiej. W skład Zespołu wchodziły: Zasadnicza Szkoła Zawodowa Doksztalcząca nr 4, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Fabryki Pras Automatycznych „Ponar Plasomat”, Liceum Zawodowe Ministerstwa Przemysłu Maszynowego, Technikum Mechaniczno – Elektryczne nr 3, Średnie Studium Zawodowe w Warszawie.

W 1980 r. Zespół Szkół został przeniesiony na ul. Gładką 16. W nim znalazły się wszystkie szkoły kształcące w technicznych kierunkach lotniczych. W tym samym roku rozpoczęto starania o nadanie Zespołowi Szkół imienia Bohaterów Polskich Skrzydeł, ale imię to nie zostało przez władze oświatowe zaakceptowane. Kiedy Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Norweskiej zaczęło szukać szkoły, która przyjęłaby imię Bohaterów Narwiku, dyrekcja i społeczność szkolna zaakceptowała tę propozycję. Kuratorium wyraziło zgodę i 31 maja 1989 r., w przeddzień 30-lecia szkoły, nadano Zespołowi Szkół imię i przekazano sztandar. Rozpoczęła się także współpraca z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Norweskiej i Ambasadą Królestwa Norwegii. W 1990 r. szkołę odwiedził Sekretarz Stanu Królestwa Norwegii. Zespół nawiązał kontakt ze szkołą w Narwiku.

Obecnie w skład Zespołu Szkół im. Bohaterów Narwiku wchodzi Technikum nr 9 Lotnicze oraz LXXXIV Liceum Ogólnokształcącego, które powołano w 1992 r. Jest to jedyna szkoła w Polsce, w której uczy się języka norweskiego.

18 Państwowe Zakłady Lotnicze

Państwowe Zakłady Lotnicze zostały założone w Warszawie w 1928 r. na bazie wcześniejszych Centralnych Warsztatów Lotniczych (CWL). Na początku produkowano tu samolot myśliwski Wibault 70 (na licencji francuskiej). Później konstruktor Zygmunt Puławski zaprojektował serię górnopłatowych myśliwców: PZL P.1, P.6, P.7 i P.11. Ostatnie dwa typy były standardowym wyposażeniem polskiego lotnictwa od 1933 do 1939 r. PZL były największym polskim przedwojennym producentem samolotów.

Seryjnie produkowano tu lekki bombowiec PZL.23 Karaś i średni bombowiec PZL.37 Łoś. Oprócz bombowców budowano także samoloty sportowe i łącznikowe. Przed wojną opracowano prototypy samolotów myśliwskich (m.in. PZL.50 Jastrząb) i samolotu pasażerskiego PZL.44 Wicher. Od 1934 r. główny zakład lotnictwa znajdował się na Paluchu i nosił oznaczenie PZL WP-1 (Wytwórnia Płatowców nr 1).

Podczas wojny fabryki zostały zniszczone. Odbudowane zakłady PZL WP-1 zostały początkowo przeznaczone jako zaplecze projektowe dla przemysłu lotniczego i nazwane Centralne Studium Samolotów, później przemianowano na Wytwórnię Sprzętu Komunikacyjnego 4, a od 1956 r. WSK-Okęcie.

WSK-Okęcie produkowała lekkie samoloty sportowe, szkoleniowe, wielozadaniowe (PZL.104 Wilga) i rolnicze (PZL.106 Kruk). Po 1989 r. zakłady powróciły do nazwy PZL Warszawa-Okęcie.

19 Miejsce pamięci

Na dziedzińcu PZL stoi kamień poświęcony pamięci żołnierzy Wojska Polskiego oraz pracowników lotnictwa 1939–1945.

20 Instytut Lotnictwa

1 sierpnia 1926 r. rozpoczął działalność Instytut Badań Technicznych Lotnictwa. Nazwa ta przetrwała do początku II wojny światowej. W latach 1926–1939 skupiono się na badaniach i certyfikowaniu samolotów.

W latach wojennych Instytut zawiesił działalność. W 1945 r. został powołany do życia Instytut Techniczny Lotnictwa na Okęciu. Opracowywano w nim silniki pulsacyjne i strumieniowe oraz rozpoczęto prace nad śmigłowcem SP-GIL. Instytut prowadził badania homologacyjne samolotu Szpak 2 oraz pierwszego powojennego szybowca Sęp.

W 1948 r. placówka zmieniła nazwę na Główny Instytut Lotnictwa, a cztery lata później na Instytut Lotnictwa. Projektowano i wytwarzano w nim na licencji dwupłatowce PO-2 oraz samolot myśliwski MIG-15.

Głównym konstruktorem Instytutu Lotnictwa w tych latach był prof. Tadeusz Sołtyk. Pod jego kierunkiem powstały samoloty TS-Bies, TS-Iskra oraz ponaddźwiękowy prototyp samolotu treningowego TS-Grot.

Placówka zaczęła się specjalizować również w projektowaniu i badaniach obiektów latających, takich jak rakiety. Powstała m.in. rakietka meteorologiczna Meteor 1, a także samolot I-22 Iryda.

Dziś Instytut Lotnictwa współpracuje m.in. z General Electric, Boeing, Airbus czy Pratt and Whitney. Prowadzi m.in. drugie co do wielkości na świecie laboratorium testów ciśnieniowych urządzeń wydobywczych ropy i gazu.

21 Tablica pamiątkowa

We wrześniu 1939 r. teren ten był miejscem walk żołnierzy WP. W sierpniu 1944 r. na miejscu obecnego Instytutu Lotnictwa hitlerowcy rozstrzelali kilkudziesięciu żołnierzy oraz mieszkańców Okęcia. Tablica ku czci żołnierzy i ofiar terroru znajduje się przy al. Krakowskiej 110/114.

22 Miejsce pamięci

Tablica Thorka poświęcona jest wydarzeniom z 9 grudnia 1943 r., kiedy to pod murem domu przy al. Krakowskiej 172 Niemcy rozstrzelali 210 Polaków. Ciała rozstrzelanych wywieziono w nieznanym kierunku.

23 Miejsce pamięci

Granitowa tablica przy al. Krakowskiej 175 osadzona na niewielkiej kapliczce upamiętnia tragiczne wydarzenia z 2 sierpnia 1944 r. Tego dnia zginęło 50 osób, w tym 8 sanitariuszek z kompanii „Maria”.

Niemcy rozpoczęli krwawą pacyfikację Okęcia po nieudanej akcji na lotnisku i wycofaniu się 7 pp Armii Krajowej „Garłuch”.

W trakcie pacyfikacji Okęcia Niemcy odkryli punkt zbiorczy kompanii „Maria”. Po nieudanej próbie zdobycia budynku Niemcy miotaczami ognia podpaliли dom. W płomieniach zginęli powstańcy, a także ludność cywilna. Ci, którzy próbowali uciekać, zostali schwytani i rozstrzelani pod murem domu, a ich ciała wrzucono do ognia.

24 Fort VI Okęcie

Fort VI, zwany „Okęcie”, położony jest między aleją Krakowską i ulicami Krakowiaków oraz Leonidasa. Jego powierzchnia wynosi 25,92 ha. Miał on chronić wejście do miasta od strony szosy krakowskiej.

Zgodnie z decyzją władz carskich ze stycznia 1909 r. fort został zniszczony. Rów forteczny, początkowo suchy, podczas wojny wypełnił się wodą, co wpłynęło na całkowite zniszczenie kazamatów. Podczas kampanii wrześniowej Fort VI nie odegrał żadnej roli. Od stycznia do lipca 1941 r. w baraku obok fortu znajdowało się schronisko dla sierot z września 1939 r., które później przeniesiono w Al. Jerozolimskie 7. Po wojnie w forcie stacjonowali żołnierze polscy i obiekt był niedostępny. Fort VI został wpisany do rejestru zabytków.

25 Miejsce pamięci

Na wysokości ul. P. Lipowczana – Fort Okęcie znajduje się miejsce upamiętniające katastrofę lotniczą z 1980 r. Wówczas rozbił się lecący z Nowego Jorku samolot Polskich Linii Lotniczych LOT Il-62 „Mikołaj Kopernik”. Zginęło 10 członków załogi i 77 pasażerów, w tym znana piosenkarka Anna Jantar.

Napis na tablicy brzmi: „14.III.1980 Polecam niebieskiemu Ojcu Przestworzy dusze ofiar katastrofy lotniczej w modlitwie – pełen nadziei, że ostatni ich lot wszystkich doprowadził w ręce Miłującego Stwórcy Kardynał Stefan Wyszyński Prymas Polski”.

26 Miejsce pamięci

Na okęckim cmentarzu przy ul. Leonidasa znajduje się pomnik: „Pamięci poległych i pomordowanych żołnierzy WP i AK oraz ludności cywilnej Okęcia ofiar II wojny światowej”.

27 Kościół św. Franciszka z Asyżu

W latach 30. XX w. właściciele majątku w Zaborach z rodziny Bagniewskich darowali działkę pod budowę kościoła na Okęciu. Ufundowali oni gotowy drewniany kościółek w stylu zakopiańskim, który znajdował się pierwotnie w Zaborach. Przewieziony kościół otrzymał imię Matki Bożej Loretańskiej, patronki Lotnictwa Polskiego. Pierwszą mszę świętą w maju 1934 r. odprawił ksiądz Franciszek Mężyński. W 1936 r. mieszkańcy wystąpili z inicjatywą o utworzenie na Okęciu parafii. Tę erygowano już w grudniu tego roku, pod wezwaniem św. Franciszka z Asyżu. Pierwszym kapłanem nowej świątyni był ks. Edmund Paszkowski.

Po wojnie aktywnie działający proboszcz, ksiądz Michał Kliszko, sprowadził do kościoła organy oraz dzwony. Przez następne lata mieszkańcy bezskutecznie występowali o zgodę na budowę nowego, większego kościoła, według projektu architekta Waldemara Siwka. Otrzymali ją dopiero w 1979 r., tuż przed pielgrzymką Jana Pawła II. W dniu 22 września 1980 r. prymas Stefan Wyszyński poświęcił i wmurował kamień węgielny pod budowę kościoła. Inwestycja trwała 7 lat. Ze starej świątyni przeniesiono organy oraz dwa dzwony o imionach Michał i Franciszek. W 1992 r. dokupiono trzeci noszący imię Matki Bożej Loretańskiej. Stary, drewniany kościół został rozebrany i przewieziony do miejscowości Stara Wieś.

28 Robotniczy Klub Sportowy „Okęcie”

RKS „Okęcie” powstał w 1929 r. z inicjatywy grupy robotników z zakładu „Skoda”. W latach 30. XX w. działały tu sekcje: piłki nożnej, boksu, kolarstwa, strzelectwa, koszykówki, sportów wodnych, tenisa stołowego i motocyklowa. Istniała również sekcja kulturalno-oświatowa, która wydawała gazetkę „Nasza Praca”. Działał ponadto chór oraz orkiestra mandolinistów.

W 1939 r. klub nie przestawał funkcjonować, choć nie była to działalność bezpieczna. Po wojnie jako pierwsza zaczęła działać sekcja piłki nożnej.

W latach 60. XX w. w RKS „Okęcie” rozwijała się lekkoatletyka, hokej, koszykówka kobiet oraz przejęta później przez KS „Skra” sekcja motocyklowa. W 1979 r. uruchomiono kobiecą piłkę nożną. W latach 80. prym wiodła sekcja podnoszenia ciężarów, która dzięki świetnym zawodnikom awansowała do pierwszej ligi.

Z RKS „Okęcie” wywodził się znany trener piłki nożnej, m.in. selekcjoner reprezentacji Polski, Ryszard Kulesza. Duma sekcji podnoszenia ciężarów to: Andrzej Czerwonko i Ignacy Adamczyk, którzy w 1979 r. trafili do reprezentacji narodowej, Witold Walo, który na Olimpiadzie w Moskwie zdobył piąte miejsce, a także Waldemar Kosiński, brązowy medalista z Mistrzostw Europy w Cardiff oraz szósty zawodnik Olimpiadzie w Seulu 1988 r.

29 Miejsce pamięci

12 września 1993 r. przy ul. Radarowej 1, na terenie RKS Okęcie, odsłonięto pomnik ku czci pamięci sportowców i osób związanych z klubem, poległych w czasie II wojny światowej.

Najcięższy okres w dziejach klubu to lata wojenne. Już 12 września 1939 r. tragiczną listę młodych sportowców otworzył piłkarz i kolarz Leonard Kowalski. Został rozstrzelany wraz z kilkoma kolegami na Okęciu w odwecie za zestrzelenie samolotu niemieckiego przez polską artylerię. Henryk Skaryszewski, Stanisław Zaręba, Tadeusz Żbikowski, Jan Siczek i wielu innych zginęli rozstrzelani w ulicznych egzekucjach i obozach. W grudniu 1943 r. śmierć poniósł Henryk Skaryszewski – żołnierz podziemia, który dwukrotnie uciekał z rąk gestapo. Złapany podczas akcji dywersyjnej, ciężko pobity, został rozstrzelany wraz z kolegą Janem Zielińskim. Lista strat jest długa.

32 Centrum Sportowo-Rekreacyjne im. Marka Kotańskiego

Jest to obszar o charakterze parku sportowo-rekreacyjnego. Znajdują się w nim amfiteatr, cztery boiska – dwa do gry w piłkę oraz dwa do gry w siatkówkę lub koszykówkę. Znaleźć tu można również miejsce do jazdy na deskorolkach, natomiast dla najmłodszych przygotowano plac zabaw z trzema piaskownicami.

33 Budynek wielofunkcyjny

Budynek znajduje się przy ul. 1 Sierpnia 36a. Mieści się w nim m.in. biblioteka oraz Okęcka Sala Widowiskowa. W ośrodku tym odbywa się wiele imprez kulturalno-oświatowych. Są to głównie koncerty, pokazy filmowe czy teatralne. Można wziąć udział również w warsztatach plastycznych, tanecznych, wokalnych, językowych, a także uczęszczać na zajęcia koordynacyjno-ruchowe przy muzyce relaksacyjnej z elementami fizjoprofilaktyki.

W Okęckiej Sali Widowiskowej działa Uniwersytet Trzeciego Wieku, który liczy ponad 250 osób. Dla seniorów organizowane są wykłady, wycieczki, koncerty, wernisaże, wystawy oraz inne imprezy tematyczne. Słuchacze uczestniczą w zajęciach: z języka angielskiego, informatyki, plastyki, batiku i ceramiki, witrażu, tkactwa i gimnastyki geriatrycznej.

34 Domki kopułowe

Przy ul. Ustrzyckiej miały powstać eksperymentalne domki jednorodzinne, projektu arch. inż. Andrzeja Iwanickiego. W latach 1961–1966 wybudowano 8 z zaplanowanych 70 domków kopułowych. Niestety budowa okazała się zbyt kosztowna i zaniechano budowy całego osiedla. Dziś większość budynków została rozebrana lub przebudowana.

35 Zespół dawnego gumna z dworem

Zespół dawnego gumna i dworu przy ul. 1 Sierpnia 11 składa się z podwórza o brukowej nawierzchni, dworu z gankiem, stodoły, wozowni, stajni, czworaka i mieszkalnego budynku murowanego. Na środku podwórza znajduje się studnia. Zespół otoczony jest parkiem o powierzchni ok. 0,5 ha.

W I połowie XIX w. teren ten należał do szpitala św. Rocha. W 1858 r. ziemię nabył Feliks Ciechomski, a od niego w 1875 r. kupił ten teren Bogumił Schneider. W 1887 r. majątek podzielono między jego synów, Piotra i Karola. Teren obecnego ogrodnictwa przypadł Karolowi. W latach 1885–1887 wybudowana została tu stodoła, a w 1888 dwór. Pozostałe budynki wzniesione zostały w końcu XIX w. Kolejna właścicielka, Wanda Schneider Witkowska, po II wojnie światowej założyła wokół domu park.

Po 1948 r. część południową ogrodnictwa przejęło wojsko. W latach 60. XX w. część północną przejął Polmozybyt. W 1972 r. część wschodnią zabrano pod budowę Novotelu. W 1976 r. zespół dawnego gumna z dworem został wpisany do rejestru zabytków.

36 Aleja lipowa

Przy ulicy Iłżeckiej rośnie 70 lip drobno-listnych. Drzewa te są pomnikami przyrody i zostały objęte ochroną.

Gorzkievky i Zbarż

Gorzkievky oraz Zbarż są terenami położonymi na obszarze dzisiejszego Okęcia i Palucha. Najstarsze wzmianki o nich pochodzą z XV w. Były to wsie szlacheckie należące do rodziny Zbarskich.

W 1451 r. za sprawą księcia Bolesława IV Gorzkievky oraz Zbarż otrzymały lokalizację na prawie chełmińskim. W 1528 r. Zbarż przeszedł na własność rodziny Babickich, która po stu latach odstąpiła go wojewodzie inowrocławskiemu Rozrażewskiemu, właścicielowi sąsiednich Gorzkievek i Służewca.

Obie wsie były typowymi osadami rolniczymi do 1886 r. Wtedy to władze carskie na polach pomiędzy Gorzkievkami a Zbarżem wzniosły Fort VII, jako element zewnętrznej linii fortów Twierdzy Warszawa. Niezwykle ciekawym fragmentem umocnień są kazamaty szyjowe, które do dziś stanowią imponujący widok. Rozbudowa umocnień zahamowała jednak rozwój obu osad.

Kolejne zmiany przyniosło dopiero dwudziestolecie międzywojenne. Wówczas wybrukowano dawny gościniec krakowski i przez pola poprowadzono radomską linię kolejową. W 1938 r. do Warszawy przyłączono obszary leżące po wschodniej stronie torów; część zachodnią przyłączono w roku 1951.

Paluch

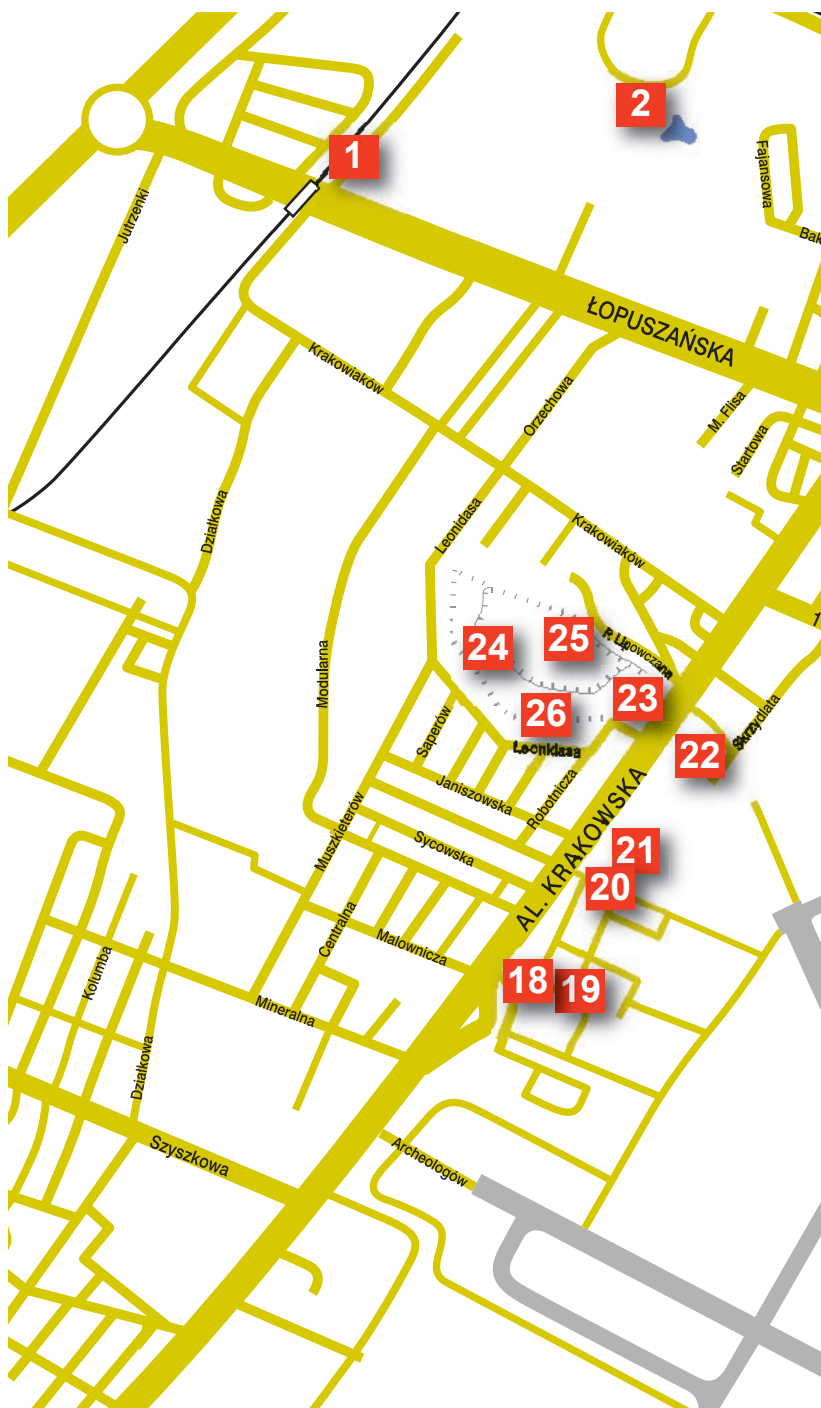
W 1652 r. wieś Okęcie kupił proboszcz drohicki i archidiakon pułtuski Paweł Petrykowski. W tym czasie na terenach pomiędzy Okęciem a Gorzkievkami powstał folwark Paluchy. W XVIII w. majątek nabył adiutant królewski, generał Arnold Byszewski.

22 stycznia 1925 r. Rada Miejska wykupiła majątki Okęcie, Paluch oraz Służewiec pod budowę lotniska i obiektów sportowych. W 1936 r. na teren Palucha zostaje przeniesiona siedziba PZL z budynków z obszaru lotniska Okęcie. To tu konstruowano m.in. samoloty P.7, P.11, P.24, PZL.37 Łoś, PZL.23 Karaś oraz zbudowano tu prototypy PZL.49 Miś, PZL.46 Sum, PZL.50 Jastrząb, Sokół i Lampart.

Schronisko dla zwierząt

Schronisko dla bezdomnych zwierząt, jedno z najsłynniejszych w całym kraju, mieści się przy ul. Paluch 2. W 1975 r. zostało przeniesione z Pól Mokotowskich. Rocznie udziela się tu schronienia około 4500 zwierzętom. Są to przede wszystkim psy i koty. Na co dzień przebywa tam około 2000 psów i około 100 kotów. Taka liczba zwierząt może pozostawać pod opieką schroniska tylko dzięki życzliwości Portów Lotniczych, które od 3 lat bezpłatnie użyczają ok. 3 ha terenu.

Okęcie

Okęcie

Opacz Wielka i Załuski

Opacz Wielka

Z XV–XVI w. pochodzą najstarsze wzmianki o wsi Opacz należącej do rodziny Opackich herbu Prus. Wmurowane ku ich czci tablice do dziś można oglądać w kościele parafialnym w Raszynie.

W XVIII w. osada przeszła na własność adiunkta królewskiego gen. Arnolda Byszewskiego. W XIX w. z Opaczy wydzielono północno-zachodnią część gruntów, tworząc osiedle Salomea.

Podczas II wojny światowej, dokładnie 6 marca 1944 r., na terenie Opaczy zostało schwytanych 6 podchorążych (mieszkańców Włoch) z 3 kompanii rejonu ożarówskiego VII obwodu AK „Obroża”. Zatrzymali ich miejscowi volksdeutsche i przekazali żandarmom. Wszystkich aresztowanych rozstrzelano.

Załuski

W XVI w. Załuski (dawniej zwane Górki) należały do rodziny Górków. Podczas najazdu szwedzkiego wieś została doszczętnie zniszczona. Na jej miejsce pod koniec XVII w. powstał folwark Załuski liczący 2 łany (ok. 34 ha). Nazwa majątku pochodziła od nazwiska nowego właściciela.

Po II wojnie światowej, ze względu na rozbudowę lotniska Okęcie, część Załusk zlikwidowano (w obrębie wschodniej części Szosy Krakowskiej). W 1951 r. Załuski wraz z Okęciem zostały włączone do Warszawy. Od 1994 r. stanowiły część gminy, a obecnie wchodzą w skład dzielnicy Włochy.

- Albiński Wojciech, *Achtung! Banditen!*, Warszawa 2009
- Bazylow Krzysztof, Maciąg Krzysztof, *Od Klubu Kulturalno-Sportowego SKODA do Robotniczego Klubu Sportowego Okęcie, Monografia 60-lecia RKS Okęcie*, Warszawa 1990
- Biuletyn Informacyjny Urzędu Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy, *Moja Dzielnica Włochy* (dostępny na: www.ud-wlochy.waw.pl)
- Borucki Juliusz, *Szkoła cnót i charakterów. 70 lat szkoły na Promienistej, nakładem LXXIII Liceum Ogólnokształcącego*, Warszawa 2008
- Czasopisma włochowskie [w:] czasopisma, bpwlochy.waw.pl
- Dąbrowski Stanisław, *Szkoła nad stawem*, Warszawa 2001
- Gawkowski Robert, *Moja Dzielnica Włochy. Historia Włoch i Okęcia, Urząd dzielnicy Włochy m.st. Warszawy*, Warszawa 2010
- Gawkowski Robert, *Sportowe tradycje warszawskich Włoch. Z okazji 80-lecia „Przyszłości”-Włochy, KS „Przyszłość”-Włochy*, Warszawa 2008
- Goszczyńska Agnieszka, *Ksiądz Julian Chrościcki. Życie i działalność*, Warszawa 1998
- *Historia rodzin włochowskich* – opracowanie Magdalena Bawrowska, CD-ROOM (własność Czytelni Naukowej nr VI we Włochach)
- *Historia Związku Harcerstwa Polskiego na terenie Włoch, Ursusa (Czechowice), Jelonek, Gołąbek oraz najbliższych okolic w latach 1930-1950*, Warszawa 1996.
- *Kronika Czytelni Naukowej nr VI we Włochach*
- Królikowski Lech, *Twierdza Warszawa (Twierdze i Zamki w Polsce)*, Warszawa 2002
- Krzyżewska Dorota, *Historia Gminy Warszawa-Włochy*, cykl artykułów z 1996 r., Biuletyn Informacyjny Urzędu Gminy Warszawa Włochy
- Krzyżewska Dorota, *Historia Gminy Włochy* [w:] Biuletyn Okęcie-Włochy, 1996
- *Gmina Warszawa Włochy*, Urząd Gminy Warszawa Włochy, Warszawa 2002
- Na harcerskim szlaku. 75 lat ZHP we Włochach
- Nowakowski Marek, *Powidoki*, Warszawa 1995
- *Ojcowskie serce. Zbiór wspomnień o Księdzu Prałacie Julianie Chrościckim*, red. A. Kaczmarek, Warszawa 2002
- *Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia nr 5 im. Henryka Wieniawskiego w Warszawie. Monografia jubileuszowa 1946-2006*, Warszawa 2006
- *Robotniczy Klub Sportowy „Okęcie”*, Informator 1929-1979
- Uchman Henryk, *Martyrologia Mieszkańców Włoch w więzieniach i obozach koncentracyjnych 1940-1945, część I*, Komitet Obrony

Pamięci i Męczeństwa przy Gminie Warszawa-Włochy, Warszawa 1994

- Wasiak Joanna, Matulka Danuta, *Warszawskie Włochy wczoraj, dziś, jutro*, Urząd Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy, Warszawa 2009
- Winogrodzka Katarzyna, Gawkowski Robert, *Biblioteka Publiczna w kulturze warszawskich Włoch*, Urząd dzielnicy Włochy m.st. Warszawy, Warszawa 2008
- *Włochy pod Warszawą, Ilustrowany Przewodnik Informacyjny*, oprac. S.P. „Włochy”, Wydawnictwo „Czytelni Powszechnej”, 1928
- *Włochy w cieniu powstańczej Warszawy*, red. W. J. Wysocki, Warszawa 2004
- *ZHP na terenie Włoch – Ursusa i okolic w latach 1930-1950 (historia drużyn męskich)*, red. Z. Fontański, E. Janc, B. Rychwalski (Harcerski Krąg Seniorów „Włochy”), Warszawa 2000
- *ZHP na terenie Włoch – Ursusa i okolic w latach 1930-1950 (historia drużyn żeńskich)*, red. H. Adamczyk-Szczecińska, M. Pawlicka-Chudzyńska, B. Rychwalski (Harcerski Krąg Seniorów „Włochy”), Warszawa 2002
- www.wlochy-pod-warszawa.pl (portal o historii Włoch)
- www.bpwlochy.waw.pl
- www.dkwlochy.pl
- www.osirwlochy.waw.pl
- www.ud-wlochy.waw.pl
- www.wieniawski.waw.pl
- warszawa.sarp.org.pl
- portal.okecie.net
- www.1blot.sp.mil.pl
- www.brepr.wp.mil.pl
- www.jw2414.wp.mil.pl
- www.mw kz.pl
- www.nadwislanski.strazgraniczna.pl

Kultura:

- Dom Kultury „Włochy”
ul. Bolesława Chrobrego 27
tel. 22 863 73 23; tel./fax 22 863 92 69
dkw@dkwlochy.pl; www.dkwlochy.pl
- Okęcka Sala Widowiskowa
ul. 1 Sierpnia 36a; tel. 22 868 02 01
salawidowiskowa@dkwlochy.pl
- Artystyczny Dom Animacji,
Kino Studyjne ADA
ul. ks. Juliana Chrościckiego 14; tel. 22 863 79 81
ada@dkwlochy.pl
- Pracownia „Glinianka”
ul. Astronautów 17 (budynek Szkoły Podstawowej nr 227)
tel. 695 640 909
- Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy
ul. ks. J. Chrościckiego 2; tel. 22 863 23 97; fax 22 863 61 73
bpwlochy@bpwlochy.waw.pl; www.bpwlochy.waw.pl
- Czytelnia Naukowa nr 6
ul. ks. J. Chrościckiego 2 (wejście B); tel. 22 863 89 61
cz6@bpwlochy.waw.pl
- Biblioteka dla Dzieci nr 22
ul. ks. J. Chrościckiego 2 (wejście A); tel. 22 863 89 62
b22@bpwlochy.waw.pl
- Wypożyczalnia nr 28
ul. 1 Sierpnia 36 a; tel. 22 846-17-16
b28@bpwlochy.waw.pl
- Wypożyczalnia nr 30
ul. ks. J. Chrościckiego 2 (wejście A); tel. 22 863 89 62
b30@bpwlochy.waw.pl
- Wypożyczalnia nr 71
ul. Żwirki i Wigury 1; tel./fax 22 846 03 51
b71@bpwlochy.waw.pl

Warto odwiedzić

Sport:

- Ośrodek Sportu i Rekreacji m.st. Warszawy w Dzielnicy Włochy
*ul. Gładka 18; tel. 22 609 01 40 wew. 106; tel. kom. 533 706 700
sekretariat@osirwlochy.waw.pl*
- Klub Sportowy „Przyszłość” Włochy
ul. Rybnicka 25; tel./fax: 22 863 78 73
- Robotniczy Klub Sportowy „Okęcie”
ul. Radarowa 1; tel. 22 846 07 13

Rekreacja:

- Park Kombatantów
między ulicami – ks. J. Chrościckiego, Cienistą i Obrońców Pokoju
- Staw Kozioróżca
ul. Kozioróżca
- Park ze Stawami Cietrzewia
ul. Cietrzewia
- Centrum Sportowo-Rekreacyjne im. Marka Kotańskiego
ul. 1 Sierpnia

Wydawca

Urząd Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy

al. Krakowska 257

02-133 Warszawa

tel.: 22 443 44 44

fax: 22 443 42 03

e-mail: wlochy@um.warszawa.pl

www.ud-wlochy.waw.pl

Fotografie:

Urząd Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy, Dom Kultury „Włochy” (s. 28), mat. prasowe: Port Lotniczy im. F. Chopina (s. 38, 40, 41), Mariusz Adamski (s. okładka, 38, 41), Michał Bogaciński (s. 4 lewe, 6 dolne prawe, 14, 15, 22 górne, 24 dolne, 25, 27, 39 dolne lewe, 47, 50, 56), Iwona Cwiąg (s. 6 górne), Mikołaj Foks (s. okładka, 11, 16 górne), Anna Mazińska (s. 36), Wesela Wojnarowicz (s. 4 prawe, 5 górne, 8 górne, 10, 12, 13 górne, 14-19, 17, 18, 19, 22 dolne, 23, 26, 29, 31, 37, 39 górne i prawe, 45, 52, 53, 55, 58), Grzegorz Wyszyński (s. 7, 9, 24 górne, 32, 33, 43, 46, 48, 49, 51, 54)

Projekt, skład i łamanie: Wesela Wojnarowicz

Korekta: Michał Wiśnicki

Druk: OFRA Panasz Waldemar

ul. Wylotowa 20B

04-659 Warszawa

ISBN: 978-83-928365-2-0

Warszawa 2011